

А П Ъ С Н Ы

Аресубликәтә хәйнтқарратә усхәартә «Апъснымедиа»

2026 ш. апрель 2 № 12 (21 703)

Апъсны Ахада дидикылеит

Ауаажәларразы ихәартыу

Имәапысит Ахәйнтқарра Ахада Бадра Гәйнбеи Ауаажәларратә палата амазаныкәгаф Гәйли Кычыбеи реицлары.

Апъсны Ахада Бадра Гәйнбеи Ауаажәларратә палата афбатәи аапхәра аусура анхыркәшаха, пхәкатәи агәтәккәа рылацәажәаразы уи амазаныкәгаф Гәйли Кычыбеи иарей еицлеит хәа аанцхауеит Ахада ипресс-мәтцзура.

Атәыла ахада Ауаажәларратә палата афбатәи аапхәра аилазаара русура ахәшәра аҗауа иҗабуп хәа ахиҗәаит, чыдала иазгәеити уи ишалахәыз апышәа ду змоу ауаажәларратә усзуфәа: Сократ Цыныңьал, Давид Плиа, Лиудмила Лолуа убас егыртгы.

«Ауаажәларратә палата изныкымкәа ауаажәларрей амчрей рыбжәра цхәс иҗалахьан, уи ихәдоу ароль нанагзоит атәылаҗеи ицәырҗило айбарххаракәа раҗыхразы», – хәа инатшыны иазгәеити Бадра Гәйнбеи.

Гәйли Кычыба атәыла ахада

иҗабуп хәа иалхәеит Ауаажәларратә палата аилазаара русура дахьазәҗымхәу, ауаажәларратә форум «Аиҗәажәара. Ақәшахәтра. Аҗиара» амәаҗараҗеи иҗаитцәз адгыларазы. Лара инатшыны иазгәлҗеит ахада афорум аҗеи иҗагыларей уи аусура иеитәз ахәшәрей ауаажәларраҗеи акрызцәзкура шыаҗаны ишыҗалаз. Гәйли Кычыба агәрагара аалырҗшит Ауаажәлар-

ратә палата аилазаара җеицгы абиҗарақәа реимадара шеикәнархо, уаанзатәи аапхәра хрә злоу аҗыҗарақәа рынагзара ишацнаҗо азы.

Ахәйнтқарра Ахада Апыза-министри Аминистрцәа Реилазаарей рнапы ианитҗеит аиҗшәаалатә резолюция ианыцшуа аҗыҗарақәа рынагзаразы аҗәалагалақәа аздырхари.

Атеатр Амш рыдиныҗәалеит

Арҗиара агәцарақра акәзарц...

Ахәйнтқарра Ахада Бадра Гәйнбеи жәларбжәратәи атеатр амш рыдиныҗәалеит уи аусзуфәа. Адныҗәалараҗеи ихәоуп: «Хәтыр зкәу атеатр аусзуфәа! Атеатр ес-

нагь доухатә тыңны иҗан, иагыанхоит, уаҗа ииуеит ахәыцра цәулақәа, имәапысуеит абиҗарақәа реимадара. Акультура аҗиараҗеи, ауаҗы иәнуцҗатәи идунеи арбеиараҗеи, ауаажәларра руаҗышәаратә җазшыақәа рырҗәҗәараҗеи атеатртә җазара ихәдоу ароль нанагзоит.

Апъсны атеатрқәа: Самсон Чан-

ба ихьз зху Апсуа хәйнтқарратә драматә театри, Фазиль Искандер ихьз зху аурыс драматә театри, Ахәйнтқарратә аҗартә театри, Шәарах Пачалиа ихьз зху Ткәарчалтәи акомедиатә театри русура аҗак чыда амоуп.

Амилаҗтә культурей, ахатәи бызшәеи реиҗәырхарей рырҗеиареи, аҗәлар рдоухатә традицәкәа рырҗәҗәарей рҗеи хәи змазәм алагала җашәҗоит. Шәбаҗәхәтәрей, шәус гәйк-псыкала азыҗәзәарей, иааиҗмырҗәзәкәа арҗиараҗеи усуреи ирыбзоураны асценәҗеи аперсонажцәа рыҗсы җәлоит, апсуа культура абеиара аапшуеит, атәыла хәамҗәзтәи акультураҗеи лаҗшхәаа шыақәгылоит. Шәҗәбааа иаҗахуп ахамеиҗазара, агәацпхәра, аҗазара гәйк-псыкала абзиабара. Шәара ақәырҗыламҗәкәа раҗцара анаҗсангы, ахәаҗшәи дшәаазоит, ихдырраҗеи ишәырҗеи хәи иреиҗы аҗәанырәкәеи ахәыцрақәеи. Гәйк-псыкала ишәзеиҗысашәи аҗәабзиара, иҗамбазо арҗиараҗеи гәацпхәра, ақәырҗыламҗә ссирқәа, згы былуа ахәаҗшәиҗәа, аҗазара амәтц азураҗеи пхәкатәи ақәҗиарақәа!»

Апъсны Аиҗабыра Реилазаараҗеи

Алҗшәақәа реиҗшәалара

Хәажәкырамза 30 рзы Аминистрцәа Реилазаара 2025 шықәсәзтәи ареспубликәтә биуҗет анагзаразы аҗәсабырба шыақәнарҗәҗеит.

Аҗәсабырба инақәыршәаны ашықәс афинанстә рбага хәдақәа абас иҗоуп: абиуҗет ахәшәалахәи иартәеит 17 млрд 88 млн 989,5 нызкь маат ркынза; ахарҗы иартәеит 15 млрд 905 млн 310,3 нызкь маат. Ашықәс аиҗшәалақәа рыла ахарҗықәа рааста ахәшәалахәкәа акыр еихәхеит.

«2025 шықәсәзтәи абиуҗеттә политика алҗшәа ду аанарҗшит: ахәшәалахәкәа аплантә рбагақәа иреиҗахеит, убри аан анаҗстәи аизҗаразы алшара ду еиқәнархейт. Уи ахәйнтқарра иалнаршеит уажәтәи адҗәкәа рынагзара адагы аныхратә хыдҗа җеицкәа рышыақәырҗыларә, изныкымкәа ишыҗыху асоциалтә хшәарақәагы налатцаны», – хәа азгәеити Владимир Делба.

В.Делба иаҗәкәа рыла, агәабзиарахьчара асистема зейиш җамлац аҗара азоужьын (760 млн маат инареиҗаны).

Аенергетикатә усхк адгыларазы иазоужьын 1,2 млрд маат. Аҗарақәа рҗырак (850 млн маат) Урыстәылатәи Афедециантәи иаарышыҗа афымҗамч ахә ахшәарахьы ирышыҗит, 190 млн шыҗын аҗәсабырбатә мыруҗәкәа рышыақәырҗыларәхә. Апъсны Урыстәылеи рхәдацәа реиқәшахәтрақәа ирыбзоураны амашына мәақәа реиҗарҗеиҗаразы иазоужьын 1 млрд маат. Арт аҗарақәа иалдыршеит еиҗдырҗеиҗа амақәа рхыҗхьазара аизырхәра, иазпхәагәаҗоу арҗеиарақәа кәҗиарала рхыркәшара. «2026-тәи ашықәс азгы ари ахырхәртәла аусура иаццәахоит», – хәа азгәеити Владимир Делба.

Хәажәкырамза 30 рзы Аминистрцәа Реилазаара абиуҗетнтҗәи афондқәа фба 2025 шықәсәзтәи рбиуҗеткәа рынагзаразы аҗәсабырбақәа шыақәнарҗәҗеит. 1992-1993 шш. Апъсны Аҗыныңьтәылатә еибашьра аинвалидцәа рбиуҗетнтҗәи Ахәйнтқарратә фонд 2025 шықәсәзтәи аҗәсабырба абас ишыақәгылоуп: ахәшәалахәкәа – 273 млн 588,6 нызкь маат; ахарҗықәа – 257 млн 924,8 нызкь маат. Аҗыныңьтәылатә афонд аҗараҗеи хархәагақәа ркынтәи иаанханы иҗан – 22 млн 62,9 нызкь маат. Ихымҗадатәиу амецианатә пҗаҗса афонд аҗыныңьтәылатә 1 азы афонд аҗараҗеи хархәагақәа ркынтәи иаанханы иҗан 9 млн. 500,8 нызкь маат. 2025ш. Аиҗшәалақәа рыла афонд абиуҗет арбага хәдақәа абас иҗоуп: ахәшәалахәкәа – 98 млн 693,9 нызкь маат; ахарҗықәа – 90 млн 445,9 нызкь маат. Аҗыныңьтәылатә

1, 2026 ш. афонд аҗараҗеи хархәагақәа ркынтәи иаанханы иҗан 17 млн 748,8 нызкь маат. Афонд аҗараҗеи хархәагақәа рҗырак шыҗын: астационар аҗеи ахәшәтәра иахысуаз зцәа зтәым, ма ахшара дзауа аҗәса, хәшәылеи медицинатә аалыҗтәи реиқәыршәаразы; аонкологиятә чымазафәа хәшәыла реиқәыршәаразы.

Атәанчәхәйтә фонд аҗәсабырба инақәыршәаны, афонд абиуҗет анагзара иартәеит: ахәшәалахәкәа – 2 млрд 26 млн 821,1 нызкь маат; ахарҗықәа – 1 млрд 859 млн 79,7 нызкь маат. Атәанчәхәйтә фонд 2025 шықәсәзы ахарҗықәа реиҗарәк ахәйнтқарратә тәанчәхәкәа иаанаоту ршәара иазырхан.

Амәаҗәтә фонд акны аҗыныңьтәылатә 1, (2025) аҗараҗеи хархәагақәа ркынтәи иаанханы иҗан 12 млн 126,1 нызкь маат. 2025 шықәсәзы афонд афинанстә рбага хәдақәа: ахәшәалахәкәа – 140 млн 976,9 нызкь маат; ахарҗықәа – 141 млн 930,6 нызкь маат. Аҗыныңьтәылатә 1, 2026 шықәсәзы афонд аҗараҗеи хархәагақәа ркынтәи иаанханы иҗан 11 млн 172,4 нызкь маат. Амәаҗәтә фонд аҗараҗеи хархәагақәа дәықәҗан, амашына мәақәа реиҗарҗеиҗаразы ареспубликәҗеи амәаҗәтә шәартадара аиҗәареи рахь.

Арепатриация афонд аҗыныңьтәылатә 1, 2025 шықәсәзы аҗараҗеи хархәагақәа ркынтәи иаанханы иҗан 6 млн 333,5 нызкь маат. 2025 ш. афонд абиуҗет ахәшәалахәи иартәеит 351 млн 19,6 нызкь маат. Ахарҗы иартәеит 343 млн 759,6 нызкь маат. Аҗыныңьтәылатә 1, 2026 шықәсәзы афонд аҗараҗеи хархәагақәа ркынтәи иаанханы иҗан 13 млн 593,5 нызкь маат ркынза.

Асоциалтә пҗаҗсеи аҗа ахьчареи рфонд 2025шықәсәзтәи аиҗшәалақәа рыла афонд ахәшәалахәи иартәеит 266 млн 790,5 нызкь маат, убри аан ахарҗықәа – 257 млн 124,8 нызкь маат.

Апъсны Аҗыныңьтәылатә еибашьра аинвалидцәа хәыдаҗәсада ирыҗахо ахәшәкәа рсиа шыақәырҗәҗоуп. Апъсны Аминистрцәа Реилазаара ақәцара аднакылеит, 1992-1993 шықәсқәа рызтәи Апъсны Аҗыныңьтәылатә еибашьра аинвалидцәа ахәшәкәеи амецианатә аалыҗтәеи рыла хәыдаҗәсада реиқәыршәаразы.

Аусшәкәы инақәыршәаны ишыақәырҗәҗоуп I, II, III агәыҗкәа ирыҗаркуа аинвалидцәа ахәйнтқарратә аҗәкәкәа рҗеи хәыдаҗәсада ироуа ахәшәкәа рсиа. Аҗара азоужьхоит абиуҗетнтҗәи афонд афинанстә хархәагақәа ркынтәи. Асоциалтә еиқәыршәарей адемографиятә политикей рминистрей Агәабзиарахьчара аминистрей рнапы ианцоуп ахәшәкәа рыҗара аҗқарақәа еилыкка ишыақәдырҗәҗоуп.

(Алҗартә 2-тәи ад.)

Ахәшәкәа хәыда-җәсада ироуларц

Апъсны Аҗыныңьтәылатәи еибашьра аинвалидцәа хәыдаҗәсада ирыҗахо ахәшәкәа рсиа шыақәырҗәҗоуп.

Апъсны Ахәйнтқарра Аминистрцәа Реилазаара ақәцара аднакылеит 1992-1993 шықәсқәа рызтәи

Апъсны Аҗыныңьтәылатәи еибашьра аинвалидцәа ахәшәкәеи амецианатә аалыҗтәеи рыла хәыдаҗәсада реиқәыршәаразы.

Азбамҗа инақәыршәаны ишыақәырҗәҗоуп I, II, III агәыҗкәа ирыҗаркуа аинвалидцәа ахәйнтқарратә аҗәкәкәа рҗеи хәыдаҗәсада

ироуа ахәшәкәа рсиа. Аҗара азоужьхоит абиуҗетнтҗәи афонд афинанстә хархәагақәа ркынтәи.

Асоциалтә еиқәыршәарей адемографиятә политикей рминистрей Агәабзиарахьчара аминистрей рнапы ианцоуп ахәшәкәа рыҗара аҗқарақәа шыақәдырҗәҗоуп.

Аҫоурых иазынижыырц...

Зыһыз камшәо

Гугуца Үыыкырба

Ажыба Валера Зосим-ипа еилкыз, итаулаз, еснагь ифеыцыз акы иазхәыцу-аз, ирацәаны ашәкәкәа ирыпхыоз, афыз-ащә рацәаны измаз арҫысын. Ихәыцра ашыкәскәа иаб икыҫа Мгәызырхәа иадхәалан. Ашкол айынтә аҫшыа-ра мишкәа шыкалалак иахәшыаду (иаб иахәшыа) Наташа ләх дауан. Ақалакь акны изызхәз диеиҫшәмызт, иахәшыаду длывагыланы длыцхрауан, нас ахәыл-быгәха уака адәы ҫшәзәфеы ампыл асра иеалаирхәуан. Акинәсахәа хәхәаҫшуашәа уи ихәмаршәа хәзәфәлымхан, хәхәаҫшуан. Икәләцәа ампыл асраҫфеы еиҫа иманшәа-ланы ишәстәу дирбон...

Еснагь Валера издшын, рыҫсы илан. Ақәантә Мгәызырхәака данауаз ача, иара убас ахаа-мыхаакәа рацәаны иахәаигон... Ахабла Аҫхәа хәа иахәшыадоу адәкьан ыказамызт. Хәзегьы хгәыргәацәа изыпшыз акака хәитон... Ускан ҫеишәа иахәеилым-кауаз, аха иахәа ибизаны иахәгәлашәо ицәәжәашәа, ихымәаҫгәашәа, афызцәа рзы игәы аҫбаашәа, ауа-агәыцхәы рыцхраара, уи назаза хәхәыраҫфеы ианәиҫт.

Ажыба Валера Зосим-ипа диит Ақәа ақалакь, аматурауаа рҫәәцәараҫфеы 1965 шықәса инаркны 1975 шықәсанза А.С.Пушкин ихәз зху Ақәатәи ашбатәи абжыратә школ акны аҫара иҫтон. 1977-1980 ш. арратә уалҫшыа Москва азааигәара, ақалакь Монои акны ихигон. Уи ашыҫахәы Саратовтәи арадиотехникум дҫәлоит, ибизазаны дагьалгоит. Абрака, анаукатә дҫәарақәа ринститут акны апрактика дахьахысуаз еибадырит аҫхәызба Вера Коновцеваи иарейи. Реибадырра аҫа-ацәара бзиа алҫит.

Ажыба Валера бжышыкәса анихыҫту-аз иаб иаалыркьаны иҫҫәзаара далҫит. Иахәшыа хәычы дмизәаҫит. Абас, дышхәычыз аҫҫәзаара ауадаҫра дна-лагылеит. Абыда азхәра амчымхара иаҫыз зегьы дагьылаҫшит. Иан Клеопатра Алек-сандр-ипҫа Диневскаиа аус луан, иара аоны икаитҫшәаз аныкәнтәлак, рыҫҫака иказ абиблиотека акны дтәаны ашәкәкәа дрыпхьон. – Шамахамзар, – лхәеит иҫшәма Вера, – дыз-мыпхәац шәкәык ыкамызт. Иажаә ҫшәан, ихәыцра ҫәулан, иара идырра еснагь иа-циҫтон, дахьыкәзаалак ашәкәкәа ааигон, уи ибиблиотека дун...

Ажыба Валера иан дылзааигәан, длыц-храуан, лылмкаа акрифазоомызт. Иахәшыа Альдонейи иарейи еснагь ран лааигәара икан. – ҫнак димбар изычәуамызт, Валера еснагь игәы иалан иаб ақәра маҫны инициҫит хәа, ихаҫагыы иаб иқәра рацәак дзахымҫит.

Аҫсны Аҫынҫыҫәлатә еибашыра иана-лагоз Валера ипшәма Вера Ақәа «Сухум-прибор» аус луан. Лара Саратовтәи аполи-техникатә институт доуштымҫтан. Валера Ақәа ақалакь ажәытә хаблаҫфеы ауада иман. Иани иахәшыаи Ақәа ақалакь агәәҫы раб иуадақәа рҫей инхон. Валера аибашыра акыр ишадхәлоз ицәа иалашәахьан. Иахәшыаи ипшәмеи ипҫа хәычы Адрианейи цәыббра-маз жәабә рзы Саратовка Вера лҫәәцәа рах идыҫкәиҫцит. Иара иан длыдхәлеит. Иага ҫаитцәндәзгыы лыпҫҫәзаара абжа ахьыл-хылгаз ақалакь аанылмыжыит. Иан игәы дшыҫхәз Гәдоуҫҫа, иашыҫәа рышкә даа-уеит. Арака зейҫҫәа иаҫҫыз Басаев Ша-миль икоманда далалоит. Ажыба Валера

аибашыра иалаганза аҫсуа телехәаҫшәраҫфеы видео-нҫынырҫ аус иуан. Уи ифызцәа ихәе-ит аусурахь днейрц, аха иара Ақәа ирласны аҫарҫәра акәын ихы иҫаз. Аибашыа, апоет Енвер Ажыба иҫуеит: – Аибашыра ишала-газҫәкәа, ателехәаҫшәрейи арадиодырраҫфе-рейи ирыдхәаламыз ауаа рхы ианадырхәа-лоз, уи азҫаза Валера абҫыар шыҫхыырц иҫбейт, иара убас аамҫалагыы арратә корре-спондентс дҫаларҫ. Уи ибизазаны идыруан, аибашыратә ҫоурых иашаҫәкәа ааныжыра-зы аҫхәатәи ацәәхәәҫфеы аҫзаара шаҫахыз, абла иабоз ахҫыс шҫәбырхәоз.

Валера аибашыраан иабҫыари иҫыҫа ка-мерейи иманы Гагратәи ахырхәртәхә дҫейт. Уи ашыҫахәы Гәымҫтәтәи ахырхәртәхә дҫи-сит. Раҫхәатәи ахәра Гәыматәи абҫаратәи ажәыларәан иоуит. Ахы ишыапы иақәшәеит. Уи уаанзагыы ихыуан, ашыапылампыл дана-суаз ааха гәгәа аиухьан. Раҫхәа Гәдоуҫҫатәи агоспиталь акны ддырҫкеит, аха еиҫа аҫҫара анаҫахәа, уи иҫшәма Вереи иахәшыа Аль-донейи Саратовка дыргәеит. Уака данҫырҫка хымз ишыапы дыкәгылар шыкалалоз иархәе-ит, аха иара азгәы дызымзыршыкәан ҫым-чыбжәа рышыҫахәы Аҫныҫка дхынхәит. Ишыа-пы ақәыргыларәа ахыҫәуадаҫшыз акныҫә алаба икыр акәхеит. Ускан Шамиль напхга-ра зитәз агәыҫ амрагыларатәи афронт ахь икан. Убри акынҫә, уи далалоит Сергеи Ма-тосиан напхгара зитәз абатәлион.

– Саратовка цәыббрамаз хҫа рзы амәа сықәлон. Изақәу сыздыруамызт, цәалашәа-ра бааҫсык сыхон, сгәы хьамҫан. Вале-ра иакәзар, даақәымҫҫәкәан аҫаҫын да-хон... Убас хәиҫырҫит... – илгәалалыршәоит иҫшәма.

Цәыббрамаз жәеиза рзы – урҫ мәаҫыз-гоз, – лхәеит Вера, – аҫхәыс еснагь зҫа-кы бзиа асалам шәкәкәеи, ателеграм-макәеи хәналон... Валера дышҫахәз аҫы зныз аннейи уи аҫхәыс илызцәырымҫәе-ит... Дцәырымҫҫейт... Адриана хәычы лҫәы-уабжыи лызбжыи схәштәом... Цәыббрамаз 1993 шықәса цәыббра 22 рзы, аҫҫықәлақә атарҫаразы Учхәоз хәа иахәшыадоу аҫыҫәла ижәылоз хәибашыҫәа дрылагылан, убраҫка хәҫала дҫахейт.

– Аибашыраҫфеы аоператор есымшәгыы ихьан цәкьырауан. Уи ус шәкәу еиҫагыы Га-гра ахақәиттәраан иааҫшит. Ажурналист гәлымҫәах Кәарҫели Анзор дҫахейт. Вале-ра Ажыба гәгәала дхәын. Ахәышәтәыртә ашыҫахыгы уи ашыапыкәгыларәзы аамҫа рацәа аҫахын, аха иара илаба ааитҫаргыла-ны еибашыра дҫоит.

– Валера иҫахәра саатқәак шагыз, – иҫу-еит Ажыба Енвер, – хәиқәшәеит иарейи са-рейи Гәымҫта ахыкәәҫфеы. Деихханы ифызцәа рах, Ақәака ихы рханы дҫон. Ари аибә-бара иара изы ишҫыхәтәантәиҫхәоз ицәа иалашәаны дыкәзшәа, а-кассетак тыхны иинижыт. ҫыызцәа срыхәзәп хәаны дна-спырҫкеит... Уаха аилкааа сеимзәеит урҫ акассетакәа ахынижыыз, изыныжыыз... Иахәа уажәраанзагыы Валера иҫыкымҫәкәа хәа лымкаала, дырраҫарақәак шызымбогыы, агәра ганы сыкоуп, урҫ еиқәхәзар, азәыр инәпаҫфеы икалалар. убарҫ роуп аҫадырг иа-шәҫәкәа аазырҫшуа, урҫ зегьы аҫхәатәи ацәәхәәҫфеы иҫыхуп... – иҫуеит Енвер.

Вера зыҫҫәдгылы зыҫы ақәызҫаз лыпшәма жәеиза шықәсәтәи реиҫынхәра иаҫыз ауаҫрейи аҫҫәзаарейи лгәалалыршәон: – Сара еымша сыхәмаруа ус схәалон, хын-тә хәҫа сҫейт, рыхынҫә зыҫҫәзгыы азә иоуп хәа. Раҫхәа сара сҫәәцәа ачара хыруит. Аҫныҫка хәнаа Валера иан ачара луит. Уи ашыҫахәы – Валера иаб дахьыз Мгәызырхәа акыҫан... Валера Зосим-ипа дахьызоаалак-гыы иара ихазы акгыы дашыҫәамызт. Иара изы иан зегьы раҫхәа дгылан. Уи лышкә имаз абзиабара дҫбаан, ицкьан. Еснагь ла-аигәара аҫзаара бзиа ибон. Иара иеиҫшә хәргыи лара лзы ус хәкан. Уи лҫәзәцәа ихьәа лара лзы игәыҫәагоуп, еснагь длызхәом...

Валера данҫахәа иан Ақәа дыкан, дырза-амҫәеит. Абас аҫагылазаашәа цәгәа хәагы-леит... Аха Валера иашыҫәеи ифызцәеи рыцхыраарала хышапы хәкәгылеит. Валера иҫҫа Адриана Москватәи ахәынҫҫәратәи институт доуштымҫтоуп. Дҫәаҫәароуп. Длы-моуп аҫа, Павел ихызуп. Иахәа Валера ифыз-цәеи иарейи зыкәҫәз аҫынҫра рымоуп.

Ажыба Валера Зосим-ипа Аҫны Афыр-хәҫа хәа ахыз хәракаы ихҫтоуп. Мгәызырхәа акыҫан анышә дамадоуп.

Аҫсны Аиҫабыра Реилазаараҫфеы

(Алҫарта)

Ареспубликатә унитартә наплаккәа ру-сура ахылаҫшәраҫара ргәгәахоит. Амине-стрҫәа реилазаара ареспубликатә уни-тартә наплаккәа русура алҫшәа айҫтәра иазырхоу ақәҫара аднакылеит. Азбамҫа азырхоуп ахәынҫҫәратә мазара ахархәа-рейи афинанстә ҫагылазаашәа ахылаҫшәрейи рыргәгәара. Ахәынҫҫәратә усбарта хәдәкәа рнапхгәаҫәа ируалуп ҫхынҫкәымнма 15-нза апланкәа рышыақәыргыларәа, урҫ рынаҫҫара-зы ахәсабырбақәа – ахәсабырбатә квартал иашыҫәнеиуа амза 20-нза азырхиара.

Ақәҫара анаҫҫараҫфеы иҫыдоу ароль азо-ужыуп аекономика аминистрра. Урҫ ркол-леҫәа аметодикатә цхыраара рырҫо-ит, анаплаккәа русуразы аекономикатәи аиҫырҫшәратәи анализ ҫәула мәыргоит. Есышыкәса, мшаҫымза акынҫа аекономика аминистрра Аминистрҫәа реилазаарахь ина-нашыҫтоит наплакыҫыҫхәаза русура арман-шәаларазы абжыгәрақәа зну ахәсабырбақәа. Иара убасгыы уи иадхәалоу аусбарҫәкәа анапынҫәкәа рыҫтоуп: Аиустиҫа амини-стрра анапы ианҫоуп 2027 шықәса ажыыр-ныхәамза акынҫа ареспубликатә унитартә наплаккәа зегьы русшәкәкәа азакәанҫҫәра иахьынзәкәшәо гәартәрҫ. Аҫсны афи-нанкәа рминистрра анапынҫә аҫоуп 2026 шықәса ҫхынҫкәымнма акынҫа анаплаккәа русура афинанстә хылаҫшәра арғәгәаразы ажәалаҫәкәа азнархиарҫ.

Ақәҫара анаҫҫара ахылаҫшәра аиҫарҫ идҫоуп Аҫыза-министр ихәҫыҫәуа ҫьан-сыхә Нанба. Аусшәкәы амчра аиуеит 2026 шықәса жьәарамза 1 инаркны.

Зыхә шәатәу амедицинатә маҫзурақәа ахылаҫшәра рыҫахоит. Аминистрҫәа Реила-заара агәабзиарахьчаразы ахәынҫҫәратәи усбарҫәкәа имәаҫырго амедицинатә цхы-раара ахәҫса ахылаҫшәра аҫаразы ақәҫара

аднакылеит. Азбамҫа азырхоуп ахәҫҫәкәа асистема рзура, зыхә шәатәу амедицинатә маҫзурақәа рхылаҫшәра арғәгәара.

Аусшәкәы инақәыршәаны ишыақәы-ргәгәоуп зыхә шәатәу амәҫзурақәа рыхә-ҫса аилкааразы иаку аҫҫара. Ахәҫса аҫҫа шыақәдыргылеит: уи 30 процент еиҫамза-роуп. Аҫҫара ҫыҫ инақәыршәаны: 1, 2026 шықәса рашәарамза инаркны ахәынҫҫә-ратә медицинатә усхәартәкәа рҫей ахәа-нырҫәтәи аҫылауааи аҫылауаҫра змам ахақәкәеи зыхә шәатәу амедицинатә цхы-рара рыҫахоит(иаиҫҫыргәазақәа анхара азин ала Аҫсны инхә аламҫәкәа).

Хыргәашәа змам аҫагылазаашәаҫәа раан аҫхыраара хәыда-ҫсада имәаҫыргәло-ит. Аҫсны аҫылауааи анхаразы азин змоу ахақәкәеи рзы зыхә шәатәу амәҫзурақәа ирызку аҫҫара ҫыҫ ала аусура иалагоит Ами-нистрҫәа Реилазаара хәыда-ҫсәдәтәи аме-динатә цхыраара асия анышәкәнарғәгәа-лак ашыҫахь(30 мшы анҫлак).

Агәабзиарахьчара аминистрра ана-пы ианҫоуп 2026 шықәса лаҫарамза ак-ынҫа зыхә шәатәу амәҫзурақәа рсия шыақәдыргәгәарҫ. Ақәҫара анаҫҫара ахы-лаҫшәра анаҫарҫ адҫоуп агәабзиарахьчара аминистрра.

Згәалашәара ырзтәым

Кавказ ахыҫша – Аибашыра Ду аҫы

Наира Сабекиа

Ааигәа Амилаҫтә библиотекаҫфе имәаҫы-сит а-проект еидыкылоз ателеҫҫа. Акырза аҫданакуеит аҫоурыхтә гәалашәа-ра, еиҫарзак уи ианәиднакыло Аҫсни Уры-стәылеи рҫоурыхдыршәа иҫартҫо анализ, алекҫияқәа.

Аиҫыларәҫфе еизаз аинтерес ду рзаанарҫит Геленҫык ақалакь аҫоурыхҫҫәаҫәеи Аҫ-сны аҫоурыхдыршәаҫейи Кавказ аиқәырхәраз аибашыра аҫы аазырҫшуа раартрақәа, уака иалацәәжәан, чыдала Аҫсны ашыақәа ркны иҫоу аҫоурыхтә хҫысқәа зныпшуа атыҫқәа. Ге-ленҫык ақалакь Ц.Куников ихы зху ашкол акы-нәтә еиҫҫәан ателеҫҫа. Аимадарахь иҫыырҫу-ан амузеи аиҫабы Полина Кривошееваи, амузеи анаукатә усзушы Жанна Сиаховаи.

Иара убас аусмәаҫҫәтә реаладырхәит ақә-лакьтә Дума адепутат Ли́лия Отто. «Центр на-родных инициатив» – Керим Сиахов, ашкол адиректор Елена Галушкина, Аҫсны АҫА ахатарнак Фаҫ Смыр, апышәа ду змоу ахақьым Виолетта Зинченко убас егыртгы.

Абиблиотекаҫфе имәахыҫит иара убас Аҫ-ны Ахәынҫҫәратә университет аҫтудентцәеи, ирейхәу амилиҫа ашкол акурсанҫәеи, 3, 6, 7, 8, 15-тәи ашколкәеи рҫәәҫәеи.

Ателеҫҫа иабзоуаны 112-ҫык аҫәәҫәа – Урыстәылантәи, 71-ҫык Аҫсныиҫтәи ахҫыс бзиа еиҫалахәеит. Ирбейт, ирахаит акрызҫәзкуаз аҫоурыхтә хҫысқәа.

Урыстәыла аҫылауаа Аҫсны ринтересқәа зыхьчо ацентр аиҫабы Елена Жилинскаиа аусмәаҫҫәтә аартуа иалылкааит: арҫ аҫ-проект – идеиа еиднакылоит, нагьы ари агәалашәара маҫара акәым изызку, хәра иахҫахуп аеҫтаҫәа аҫар ирымахдарҫ. Уи апроктқәа: «Кавказ в годы Отечественной войны». Аҫоурыхтә гәалашәара – ҫхәкәтәи хҫейиш. (АНО) («Центр, народных инициатив, ақалакь Геленҫык. Иара убас «Аҫсны иҫоу-ацәра Урыстәыла аҫылауаа рзынхьчара-зы» ацентр. Краснодартәи аҫылаҫәә агу-

бернатор иҫхыраарала. «Кавказтәи афронт». Хәра хгәалашәара ашыақәа ирхыҫхәоит». Акультураҫфе фонд «ПЛАТФОРМА» аконкур-«Созидатели Абхазии», Урыстәыла апрези-денттә фонд агрант).

Аусмәаҫҫәтә акны иазгәәтан: аиҫәаҫәа рхыкәы хәда: Аҫар ирейилыркаатәуп, ирзе-иҫәәтәуп СССР ахаан хәиашыратә жәларқәа рыжәәахыр еибыҫан афашизм ишәаҫылаз. Чыдала абәсеиҫшә раҫзаара ишалҫшәахәз аҫоурыхтә гәалашәара аиқәырхәра. Елена Жи-линскаиа илхәеит: «апроект ахәәзкәа ирҫәз-ны ҫышыкәса рыла хәар еиҫәнеиааит, Аҫсни Геленҫык (Урыстәыла) рыҫазаараҫфе ирбейт, ирнырит Аҫынҫыҫәлатә еибашыра афыр-хәәа ргәалашәара шака хәҫыра иазыҫоу».

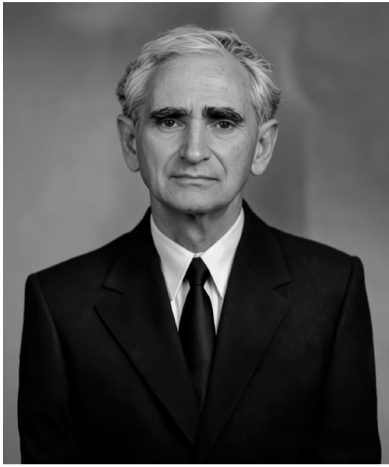
Аҫоурыхтә ҫәарадыррақәа ркандидат Игор Басов, шьтрала Армавирынтә Аҫныҫка нхара хәа иааз даҫхейт алекҫия «Аҫсуаа Аҫынҫыҫәлатә еибашыра аан».

Амилаҫтә библиотека аиҫабы Борис Чола-риа игәалаиршәеит иара данкәыҫшыз дыз-лахәыз «Аҫшааратә гәыҫ» аҫоурых. Ускан дара ирыҫшааит, иҫахәз 40-ҫык аибашыҫәа рыҫсыбаҫқәа, нагьы хәҫыра анышәа иама-дан. Иҫшаан анемәц солдатк иҫсыбаҫ. Убри имаҫа деилкааны адырра ирҫейт, ГДР-нтәи да-ан иабду иҫсыбаҫ игейт иҫылахь.

Апроект «Кавказский фронт. Наша па-мять выше гор» анапхгәы Анна Торҫашова аҫар иралхәеит асовет солдатқәа рфырхәҫа-ра ахынзәхәраку, ишхадароу аҫоурых иа-ша аиқәырхәра, Кавказ аиқәырхәраз иҫахәз афырхәәа рыхызқәа шнаунаҫзәтәу. Иалка-атәуп ари апроктҫәа: «Кавказ в годы Отечественной войны». Аҫоурыхтә гәалашәара – ҫхәкәтәи хҫейиш. (АНО) («Центр, народных инициатив, ақалакь Геленҫык. Иара убас «Аҫсны иҫоу-ацәра Урыстәыла аҫылауаа рзынхьчара-зы» ацентр. Краснодартәи аҫылаҫәә агу-

Апрактикатә школ акны аҫшааҫәа ирзе-иҫәәан Аҫсны ашыақәа ркны аҫшаарақәа раан рхы шымәаҫыргәлаша, ашәартадара ишыкәныкәашәа. АҫА аусзуҫәеи амедицинатә усзуҫәеи азааҫгылеит аҫшаара анымәаҫырго ианаҫахәо амедицинатә цхыраара шыкарҫәа-ша.

Иаҫшыгоуп иара убас аконкурс азы аес-се аҫра «Кавказтәи афронт: Аҫсны аиҫа-аҫ аибашыра» атәмала. Иаиаауа ирзыпшуп аибашыратә ҫыҫ шыақәа рышкә аныкәарақәа.

85 шықаса рагъха

■ **Аңсуа драма (аамтаказы ус рхэон, ирфәун) артистцәа В.Шекспир итрагедиа «Отелло» спектакль ихәмараны ишықоу рагъхаза акыпгъа ағы уи азбахә ихеит асахьаркыратә напхгады Азиз Рашыгъ-ица Агрба. Уи 1940-41 шықаскәа рзы атеатралтә сезон фыц сентиабр 21 рзы иаатуаз Аңсны ахәынтқарратә театр (аңсуеи, ақыртүеи, аурыси драматә) агәзет «Отелло» спектакль 1940 (№219) иазкны еиенәкааз чыдалатәи адакьағы икыпгъын.**

Уақа Аңсуа драма асахьаркыратә напхгады А. Агрба иаркьағы аңхьащәа азәлымхәартә ирызнейгеит иаатуа атеатралтә сезон азы аңсуа артистцәа аус адырулараны ишықоу – апиеса «Отелло» спектакль ақыргылары. Ақымта ду аңсышәала аитагара дшафә иара аңсуа драма артист Иасон Чочуа.

Аңсуа театр урт ашықаскәа рзы рфеиаратә коллективк ахасабала ашықәгылары иағыз ағәағра иадырғшыз, икартаз ашыаға узеигәыргъашаз атакпхықәра ду зыцз лагьман.

Макына традиция дук змамыз аңсуа пьесақәа инарываргыланы еиңырдыруаз ақымтақәа ирызхьаңшуаз рагъхаза аканы амци ацәгьахәыцрей иарлашәыз Отелло инасыгдарә атрагедиа иахылфеиаз аңсуа сценафәи ахамарра, аңсуа ахәаңшәы инагара атеатр артистцәа нақ-нақ ирызгшыз арфеиаратә иаиаркәа рыхгьшәара ирылагамтаны икалеит. Ихәатәуп, аңсуа театр азы уи ахпшышәара хьызрәцара дук ишафьазахаз.

Журналистик, атеатр абзиабашык иахасабала аханатә сазәлымхән, акыргыи цуан сашьтатәуеиҗәтеи – Отелло аңсышәала рагъхаза аңсуа сценафәи данцәажәа, уи дзырцәажәаз атрагедиа еиңазгази ахәаңшәа ишрыдыркылауази зыршахәтәуа хьтхьыртәк аилкаара. Иашоуп, ус еиңш ахьтхьыртәкәа йкоуп (азцәарақәа шыкоу еиңш.)

Иахьағы насып сыманы схы збоит скәыпшра ашықаскәа рзы, аңсуа сценафәи Отелло – Касланзия, Иаго – Пачалиа, Дездемона – Аргәын-Киношк рыхәмарра ахьызбаз. Уиҗәтеи абиарақәа рөырыпсахит, аспектәкль збахьаз, изгәалашәо маңзахейт, иара аңсуа Отелло – Леуарса Касланзия ицхәмаруаз егырт артистцәа ргәамбзиареи рықәреи риааит, иахьа иахлагылам. Аха аспектәкль ахьыпша аңсуа театр атоурых иазынхейт – спектакль дук еиңш.

Акырынтә сьешазысшәахьазгыи, атоурых спектакль аңсуа сценафәи ақыргылары алагамта ахьынтәауа ашьтатәара, ес-изыкьалакгыи уи сзырманшәаломызт, ус аамта цон.

Ааигәа И.Папаскьыр ихьз зху Амилат библиотекәағыи пшаатәык сыман сахьнеиз, уа аус зуа атыпхәацәа кәыбцақәа ирасхәеит – сзынеиз, истахьз агәзет ағәахәара иныкәрпшны аномеркәа нарыцтаны ианрасхәа – сгәы инамыскәан ахара рхы иадтәо исархәеит сзыхәоз, ашықәсәзтәи аномеркәа зегь шейкәымхаз, хьц-шыцк ракәымтә. Дара еиқәхаз срыхәаңшык шыстахьз – анысхәа,

«Отелло» аңсышәала, аңсуа сценафәи

иаарган сагъха иныкәыртәеит еиқәханы иказ агәзет «Аңсны қапш» 1941 шықасазы итыгъыз аномеркәа.

Ихәажәахьоу агәзет адакьақәа среицахауа сахымцақауа, еихыршәшәо срыхәаңшуа сьшнейуаз иасгәалашәеит исхамыштыгыи, сгәы итхөз аспектәкль, «Отелло» иазкны гыграк сьзцәыртңын сшыпшауаз 1941 шықаса март 12 азтәи «Аңсны қапш» аномер ақбатәи ахпәтәи адакьақәа рханы анбан дукәа рыла ианыз «Отелло» аңсышәала, аңсуа сценафәи» хәоз акыпгъымта сьлапш нақшәеит. Агәзет афдакьак чыдала аспектәкль «Отелло» ишазкыи ашәо-мызт. Урт ирылубаауеит армаракь ала – Қырттәылатәи ССР жәлар партист Леуарса Касланзия Отелло ироль анагзара зныпшуа афотосахьа, арғарахь – артистка Анна Цыргәениа – Дездемона лроль назгәуа афотосахьа, иара убас иубоит аспектәкль ақынтәи асцена, агьежькәа иртәкны ақыргылашәа аңсуа драма аанапхгады Аазиз Агрбеи С.Челизеи афотосахьақәа. Урт ирчыданы агәзет аңхьащәа ирбоит, аспектәкль ақыргылашәа рыцәажәара, ароль хадақәа назыгзо Отелло – Касланзия, Дездемона – Цыргәениа, иаидкылан ақәгылары шымшапысыз иазкны инартбауа агәзет акорреспондентцәа Николаи Киути Сандро Сангәлиеи рьстатиа, анафсан – ахәаңшәа К.Шьакрыл, С.Кәычбериа, И.Тусказе, С.Мульман ргәаанагарақәа рыла ихартәауу – хыркәшоуп аитагәа Иасон Чочуа «Отелло» шейтәзгәз хәа аңтамтала.

Хара иахьатәи хәаңшәа идагалом аспектәкль аныкәыргылаз атәыла аполитикатә тагылазашәа иадрымхәалар шықамлоз: «Жкоммунисттә партией, хгәыгырта Сталин дуззеи агәцарақәа иахьықарто» – хәа иказ ажәақәа. Хара иахьтауа хьықәкыи хада аспектәкль усқантәи ахәаңшәа ирызцәырнагәз агәалақәа хьыцра иахьатәи хәаңшәа инагара маңароуп.

«Тәкпхықәра ду қазтоз аус» ахьуп атрагедиа «Отелло» ықәзыргалыз С.Челизеи А.Агрбеи рыцәажәара. Абар, урт иалыркауа: «Атакпхықәра ду иқанатәз ибзиатәкьаны иаадыруа напы ахаркит адраматург дузза У. Шекспир итрагедиа «Отелло» ақыргылары. Иарбанзаалакгыи адрама аколлектив уи амшафәи ауадафракәа ирыинон Отелло еиңш йкоу апиеса дукәа... убри акныта, ари егыхьзуп, игәыштыгхоуп, аңсуа артистцәа рзы. «Отелло» ақыргылары хара хьы лымакала илацәгьаз, ари, аңсуа театр асценафәи аңсышәала ахаан икәдыргылахьаны хәа икамызт. Насгыи ари ақыргылары Аңсны Асовет мчра шыкәгылеиҗәтеи 20 шықаса ахьцра Амшныхәа иазыртңшы иахьықаз иаагьы атакпхықәра гәгәаза хаднатцон.

Ианакәызаалакгыи, театрк атоурых иадыруа хәа икам, «Отелло» қымз-хымз рыла, рөазықатданы икәдыргыло. Хара ҳколлектив «Отелло» қымз ахала-атхьәала рөазықатданы икәдыргылеит. Абригыи аңсуа драмафәи аус зуа ешышәала аус гәгәа ируз иабзоураны ипхьазатәуп. Асцена атоурых ағыи ирацәаны иадыруеит артистцәа дуззақәа, Отелло иказшы хәа иаадыртңшыоу. Аха иазгәатәтәуп шыоуки-шыоуки артистцәа дуззақәатәкьагыи ирызгәамтәкәаз шықаз уи ицәа еиқәатәа ишатцәз ауафәра згымыз агәырызра дузза.

Хәаңшәа иуснагзатә дуны ишыңан Отелло дьзлақатәкьа иризра, иуафәра аартңшыи, анаңшәа ркынза анагара. Ари қәнагала анагзара, хәарас иаңхузеи ианартңшит аколлектив хейлзгарак қамтақәа напы еиқәыршала аус шейцыруаз. Уи абзоураа иааркәафәзоу аамтала аңсуа драма иалше-

ит шышықәсала абиарақәа инеимдо бзиабара дула иаарго В.Шекспир итрагедиа «Отелло» ақыргылары.

Аңсуаа иахьа рхатәи бызшәала ирахауеит, асценафәи ирбоит адраматург дузза ишымтақәа ирейгьу руак «Отелло». Ари аңсуа драмәзи иаира дууп.

Қырттәылатәи ССР артистрафәи амаңду зухьоу А.Касланзия «Отелло» ироль сьгешәықасдоз» хәа иихәаз акны абас азгәеитон: Отелло ироль ухәмарроуп хәа рагъха иансыдыртца, зны мап ацәыскит. Ари мап зақьысқәа ахамарра сәахымкәан акамызт, аха ари еиңш ароль дузза сьлымшар хәа сацәшәаны акәын мап зыскуаз. Смап егәлымшеит, исыдыртәеит уеизгыи-уеизгыи сьхәмаррацы.

«Отелло» аңсышәала ахаан асценафәи уағы илақәимыргылацыз ала, сара сзы цәгәа иуадафзан уи ироль ахамарра. Артистцәа дуззақәагыи шыоуки-шыоуки Отелло ееилатәкьа дьрзеилымкаазакәа ианыхәмаруа йкоуп. Урт уи акультура змазам, зыңхьыс лхьыбаара, иара зегьы ирейханы йкоу азә иакәушәоуп асценафәи дшаадыртшуа. Сара сеа-

зыскит Отелло Шекспир дшахирбаз еиңштәкьа арыцхашьарей агәырызра дуи змоу уағны анаңшәыи ирбара, илзасылшоаз ала аусгыи азызуит. Сара снафсгыи ҳколлектив зегьы аанапхгацәеи ешышәала ағьарахәа аус ируз абзоураа хәдрама аус ду аңхьа игылаз заманала инанагәеит.

«Гәахәара дула сеазықасдоң хәа – далагоит аспектәкль ағыи Дездемона лроль ихәмаруаз Анна Цыргәениа. Абасгыи ацылтоит: – Уи лроль ихәмаруа Дездемона даалырпшыроуп зхатца зхы ақара бзиа дьзбо, идызцәа пату рықәзто фыза иашаны. Лажәа кьакьамкәа, лқазшыеи, леиналашыеи, лыңцәажәеи рыла анаңшәыи игәы дналатәо дықазароуп.

Сара Дездемона лроль сеаназықасдоз даара схы аус адызулеит, Шекспир ишымтақәа ртцарала. Ибзианы схы иасырхәеит Дездемона лроль ихәмархьоу артистка ду Бабочкина уи ароль лыгешәықалтоз азы лымтә шыкоу.

Уажәы хәзаатгьлап, хәзхьаңшып агәзет «Аңсны қапш» акорреспондентцәа Николаи Киути Сандро Сангәлиеи аспектәкль иазкны ирыфәу: «Мчыбжык уажәы аңхьа Аңсны жәлар гәыргьара дуззала имфаңырегит Аңсны Асовет мчра шыкәдыргылеиҗәтеи 20 шықасахьцра амшныхәа... урт ашықәсқәа рыла Аңсны анаукеи аказарей иит, ирызхәит, гьхьақа ицеит. Арт зегь реиҗәа ифәоуп аңсуа драма. Аха илаңхәашәа арфеиаратә иаиарақәа рацәоуп, иазгара иамоу еишхьалаганы екзамен (ус еиңш ажәақәа еицаку ус иаанхәжәуеит – В.Ахашба) дуны иқан «Отелло» уажәы ааигәа икәдыргылаз. Аңсуа драма артистцәа фарақәа рымчала «Отелло» ақыргылары – хьзы ду змоу уснагзатәын, даарагь иусхьамтан. Атрагедиа иатданакуа ииашатәкьаны

иарртшәын, иацқлапштәкьан аус адулатәын. Аколлектив зегьы, рагъха «Отелло» ақыргылашәа – Қырттәылатәи ССР аказарафәи амаңду зухьоу С.Челизеи аңсуа драма аанапхгады А.Агрбеи аңхьа инаргылары, уағы дреигәыргьартәкьа, ирцьышәаратәкьа аус руит. Аңсуа драма аколлектив рзы маңара адагь, Аңснытәи ахәынтқарратә театр аколлективкәа зегьы рызгыи иааира дуззоуп «Отелло» аңсуа сценафәи аңсышәала ақыргылары (иазгәатәтәуп, урт ашықәсқәа рзы Аңснытәи Ахәынтқарратә театры аҗ-драма – аңсуа, ақыртүа, аурыс аус шейцыруаз). Акорреспондентцәа иазгәартоит: «Зыхьз акыр шышықәса иргәылчәауа, аңглыз драматург ду У.Шекспир ишымта бзиахәзәқәа ирейуоуп атрагедиа «Отелло». Уи анагзәагыи изныкымкәа-ишынтәымкәа зегь ргәы дахәартәкьа аңсуа сценафәи икәгылан ихәмархьоу, Қырттәылатәи ССР артистрафәи амаңду зухьоу Леуарса Касланзия инаигзәз «Отелло» уағы дихаштәум. Касланзия – Отелло уафәра игәы тәуп, дхатца гәган, дьцкәоуп, гәыкала Дездемона бзиа дьбоит. Артист Касланзия ина-

иашатәкьаны ииашатәкьаны иахирбоит, Отелло дзакә уағу. Уи дуағыи тынчуп, бжыи хаала, гәаартрыла дьччоит, аха Иаго (артист Шә.Пачалиа) иажәа ашхамқәа амца ицрарттоит, алым зейфәзо ишазытырыса еиңштәкьа зейнаркьоит. Отелло ишақь-шақьы ила цырцырқәа ажәабжә аиҗа хәрхәоит. Итаауп Касланзия-Отелло ажәада ицәажәашәа формкәа. Отелло зегьы реиҗа ахыкәалаа игьытцәзыршәо ипхәыс дахьылыпсахьз маңара акәзам (ишиашамгыи), уи иара амц дахьылыжауаз ауп. Иара убри акнытә Дездемона дагыишуеит. Касланзия – Отелло, асценафәи дьзбаны дьзгәамлхашәа уағы дкаларым. Аха хәарас иаңхузеи, артист Касланзия аринахьыс итегь ирацәазаны аус адиулароуп Отелло ироль.

Зыңза даеа уағу Иаго (артист Шә. Пачалиа). Отелло зақа ауафәра бзиа илоу ақара, убасцәкьа ирацәаны ацәгьарақәа Иаго илоуп. Аңыныш цәгьарамзар бзиа қазымто мыжда хьыцшы, зхы иазейгьу азы дарбаны-заалакгыи уағы имеигзо Иаго гызмалрыла маңара дейбытоуп уәфәи дануацәажәо ужбо дүәгәыбзыгьуа, иажәақәа зегьы қырбычуп, ахәша ииңш иуәфәзытеит. Уртқәа зегьы адәахьалоуп. Иаго игәы аицәкәкәа цәгьақәа итоу тәтәахуп. Изақә ажәа лашәақәоузеи ицәыриго! Уи иччәабжә ацәуабжә алубауазароуп, уи уалпшыи ацәа ихарцоу уаныңшлозар ауп. Аха иабакоу артист Шә.Пачалиа рытәахьышәа идыруеит. Артист Касланзия иеиңш артист иартистратә талант ду, уи аринахьысгыи иазырхәлатәуп, иаццалатәуп.

Улеигәыргьартәкьа Дездемона лроль мшаңылгоит, – рфәуеит акорреспондентцәа – артистка А.Цыргәениа акыи дацәымшәауа бзиа илбо диццо-

ит, дахьейкәатәоу хьаас иқалтод, уи илтаху ауаф иоуп, иара убриалагыи лаамта ианыз ауаа акыр дьрхьхәхәоит, Отелло иеиқәатәарада шәара егыжәбом, фыңтқала дшыцкьоу, дьшуағыи разу хәа асенаторцәа рахь лхы рханы рыла италхәауеит урт шашам. Артистка Цыргәениа иагымкәатәкьа иаалырпшуеит Дездемона зегьрыла дшыцкьоу, лыбзиабара еицәкра шақәым, зегь рзы абзиара дшашьтоу.

Абарт хра злоу аролькәа абаскак ибзианы рыхәмарра хымпада иацхрааит артистцәа С.Кобахиа, Р.Агрба, Е.Шакирбаи, В.Дбар, В.Кокоскьериа, М.Кове, И.Гезердаа ибзиазаны рыхәмарра.

«Отелло» ақыргыларала аңсуа драма аколлектив иаадыртңшит реидцаланы аус аныру ирылдыршо дара ишырацоу. Аказара хәаа амазам, еснагь пхьақа ицалароуп...

Аспектәкль ибзиатәкьаны ипшзаны еиқәлыршәеит асахьатыхьы В.Попова). Ацыхәтәаны аспектәкль инартбааны абас иахцәажәо Николаи Киути Сандро Сангәлиеи иалаканы иазгәартоит апиеса псышәала еиңазгәз И.Чочуа илшара: «И.Чочуа дақшәаны жәахәанчада еиҗәеит ари апиеса, ажәеинраалала ишшыз еиңш».

Абар иара аиңагаразы И.Чочуа иишәа Отелло иеиҗәеит иазкны: «Аду-неитә литература ағыи хьзы дузза зманы йкоу адраматург ду У.Шекспир ишымтақәа аңсышәа рьцәа азы ақыр иалацәажәақәахьан. Аха ари аус уағы инапы иркуауымызт.

1940 шықаса ииуль мзасы напы асыржит цсра зықәзам атрагедиа ду «Отелло» аиңагара, сағьалгеит иара 1941 шықаса ианвар мза азы.

Ари аитагара сеаназыск сналаган Шекспир ишымтақәа ирацәазаны срыпхьейт, нас срыпхьейт ишымтақәа рзы акритикцәа ирфәхьаз. Ари аиңагарафәи даара исыхәеит.

Сара абыржәоуп Шекспир иаҗағыи дьздыруа, ишымтақәа сырзааигәаны, бзиа илбо саналага. Уажәы сағәуп иара Шекспир итрагедиа «Жамлет» аиңагара».

Хәарас иаңхузеи, аспектәкль ахәшара азто ахәаңшәа роуп. Урт рьхәаңшәызқәа тәада ирацәоуп.

«Узеигәыргьаша акы ауп – ифәуеит агәзет аредакциахь ахәаңшәы К.Шьакрыл – дарбану згәы иахәаны иаемеигәыргьара, адраматург дузза Шекспир ишымта атрагедиа «Отелло» хәаңсуа сценафәи ахәаңшәра. Ари иаиара дууп аңсуа культура, аңсуа драмәзи – Отелло, Дездемона, Иагои рролькәа ахамарра, уи акыр тцәзкуа ус дууп. Ари зейпшықам ала ирылдыршеит Отелло ироль ихәмаруа артист Касланзия, Дездемона дроль ихәмаруа артистка Анна Цыргәениа, Иаго ироль ихәмаруа Шә.Пачалиа».

«Хьзы змоу аиааира – хәа азиҗәеит, ахәаңшәы С.Кәычбериа. Уи абас ифәуеит: «Аңснытәи Ахәынтқарратә театр ағыи аңсуа драма иқәнаркьылт «Отелло». Ари даара икаимату лагаллоуп хәаңсуа культуразы.

Ари атрагедиа ду аңсуа драма ибзиатәкьаны угәы иаахәартә иахьықәнаркьылаз инаваргыланы иазгәатәтәуп, аңсышәахь еиңазгәз Иасон Чочуа даара аус гәгәа шиуз. Аиңагарафәи иацәымзит илақаз асахьа абеиареи ацәкыи дукәеи. Уи аамышәтәхь иара ықәзыргылаз С.Челизеи А.Агрбеи даара қазарыла аус азыруит ари ақыргылары».

«Аңсуа драма анықәа» хәа азиҗәеит ахәаңшәы С.Мульман:

«Иахәаңшәуазаалакгыи илаңш ааркәынхалон Отеллои Иагои рролькәа ихәмаруаз артистцәа Леуарса Касланзиен Шәарах Пачалиеи. Хәара атахым, Касланзия аталант бзиатәкьа змоу актиорны дшыкоу. Ари иплани ибжыи бзиоуп, даныхәмаруа анаңшәы игәы ааҗикаартә иеилартцәара илшоит. Касланзия Отелло иказшыа асценахь иааирпшуа акы узахымхәааратәи йкоуп, уимую зны-зынла зыңза дьбзиазоуп».

«Дшыкәашоз еиңш деибашыуан»

Ажәыларакъ деихон

Мартъ Гаарамия

■ Даур Қарбеи-иҗа Акаба – аңсуа сцена ахшыһыҗба, адунеи зегъы аңсуа желар рыкәашарақәа азырдырыз, хмилиҗтә культура ахаракыра адунеи ажәларқәа ирыхыртәзә.

Члоу ақыҗа инхоз Қарбеи Акабаи Нора Шынкәырҗаи ирыхшеит пшыҗык ахшара, җыҗы аҗаҗәеи җыҗы аҗаҗәеи. Аҗкәынцәа иреиҗабыз Даур диит 1966 шықсазы Очамчыра араион Члоу ақыҗан. Аҗара иҗон Члоуҗәи абҗьаратә школ аҗы.

«Иара җахшыҗык иакәын, мыҗхәы дҗәәҗәомыҗт, аха даара деилкәан, дласын, аҗара бзианы иҗон, аиҗыҗара пату иҗакәын, иан лымкаала дрыҗаишын, мыҗхәы длыҗыҗауан», – лхәеит иахәшы Анҗела Акаҗа.

Даур ашкол дышҗаз далалит уаҗа еиҗкааз, В. Берулаа напхгара зитоз кәашаратә ансамбль «Шарҗыетә». Аабатәи аҗласс дшалҗаз акультура-җаралашаратә җарануҗта дталейт. Иаарласны ибаҗхатәра еиҗгәартейт. Убри азоуп аҗара шитоз Едуард Беби напхгара зитоз ансамбль «Шьаратын» дзалартәзгы. Арҗыс илаз абаҗхатәра даара иҗеишын инапхгәы Едуард Беби. Акаашара зегъ рааста иҗәҗаз аелементқәа икәманшәалахон. Икәашарақәа раан ахәаҗшәа ршыапы икәҗылану рнапқәа изеиньрқьон, дкәашаны даналҗалак дәҗазныкыгы асенах иҗхон. Ус, арра иҗхәеит, аррамаҗзура дахысуан Владивосток ақалақ аҗы. Арратә уалҗшы аниҗига ансамбль ахь дхынхәеит. Даур иҗыҗыҗәа иҗхәмарны «Гуслик» хәа иархәон, асахьаркыратә фильм «Хык атанкыҗәеи лаки» аҗны афырхатә хадаҗәа руазәк Гуслик иҗызын, Даур убри диеиҗшныршылон, иарҗы алаҗхәреи, ахәмаррей бзи иҗбоз җкәыннан, лассы-лассы иҗыҗәа ргәалаҗазара шҗихуан.

Аҗсны аҗазаарей аҗамзаарей раамҗазы, аҗсадҗыл ахьчара аҗаҗахха абҗьар шҗитит, фырхатәрылаҗы иуалҗшы наигзон.

Аибашыра ианалаҗа иҗыҗәеи иарей җыҗкәтәыла аҗстрольқәа рахь иҗан. Август 17 аҗны уахынҗәи иҗынхәеит, иаразнак абҗьар днаҗҗейт.

Раҗхәа дыҗан Гәымҗтәеи ахыр-

хартәҗы, М. Хәарҗкыа ибаталион далан, иҗәымшәара гәаҗаны арота аҗомандирс далаҗруейт. Даур командирк иахасабала, иҗыҗыҗәа, дреиҗахуан, дрыхыҗзон. Гаҗра ахаҗәиттәразы ажәыларала далахәын.

Аибашыҗы хәаас иман Члоу ақыҗа иалахан иҗаз иҗааҗәа. Даур иҗшәмеи иҗкәын хәыҗи рзы иҗәы тынчын, урҗ аибашыра ианалаҗа иҗшәа лҗааҗәа рахь, җыҗыҗәака иҗейт. «Аҗәымшәаразы» амедал занашыу иашейтҗы Адамыр далан Члоуаа ргәыҗ «Урал». Даур иҗныкымкәан иҗеишәахәан Мраҗыларатәи афронт ахь аҗара, далан октиабр мзасы Очамчыра иҗыҗҗран иҗаз адесант, аха уи лыҗшәадахеит. Аҗыхәтәан Даур Акаба дназлаз гәыҗык аибашыҗәа Гәдоуҗтантә Ткәарҗалка аҗара рылдыршейт. Арҗыс дызлаз аҗыҗ «Беркут» Кәачара, Ануаа рхәы, Лашыҗындар рхы иаҗәитыртәуан. Лашыҗындар ақыҗа аҗа хәымга ааха анирҗоз аамҗазы ахәра иоуит, аибашыҗы ддәыҗәҗан Гәдоуҗтантәи аҗоспиталь ахь. Ихәра мҗаҗкәа, җаҗхәа Гәымҗтәеи ахырҗәгәартә аибашыра аҗәахәахы днейт, даҗҗалаейт абаталион «Шьаратын».

Март 15-16 рзы Акаба ахаҗәиттәраз ажәыларан еиҗа ахәра иоуит, аха иара убриҗы дааннамкылейт, деиҗахынхәит иҗыҗыҗәа рышкәа. Иҗыҗыҗәа раҗәәкәа рыла, җугуровкака идәыҗәҗан 3-баталионк, азылас даара иҗын, арсраҗы җәҗын. Даур иоуп ашахакны иҗалазгы, азы даҗоума ухәарын, ашаха иҗымкәейт аҗхәа, убриаҗара азы җын. Ашаха иҗәҗейт, аха ииулакҗы илйршейт арсра, нас иаанхаз аҗкәынцәа ашаха ала ирылшейт азы арсра. Шрома ахаҗәиттәраз ажәыларан фырхатәрыла дҗахейт аҗыҗ «Шьаратын» аҗомандаҗаҗаҗы Руслан Кәлаа. Раҗхәаҗыла данрыҗа, еиҗаҗкы иҗаҗыҗан далаҗрхит Даур Акаба.

Аҗсны ахаҗәиттәразы ажәыларала җон, аибашыра еилашуан, астратеҗа ду змаз Акаба ахы аҗәиттәразы, уи адҗа змаз ирейуан аҗыҗ «Шьаратын» иалазгы. Акаба ахаҗәиттәраз ажәыларан, Акабатәи ашхәҗы иоуит ахәра гәҗәа, аха иҗыҗыҗәа ааниҗыуамыҗт. Еиуейҗшым ахырҗәгәартәкәа рыла иҗәылон ақырҗуа мпыҗахалаҗәа, урҗ еиҗа-еиҗа иааигәахон, аҗәымшәа ишиҗазшыҗы еиҗш джәылейт җхәаҗа. Убри аҗәхейт, иҗҗстазаара җахҗәейт афырхатә, аҗа хәымга иҗыҗкәз ахы цахә-цахә аибашыҗы иҗыҗкәы иҗашәейт. Изыруада җлак днаваҗылазҗгы, ма иҗыныҗхәеиҗыҗгы даанхарҗы, аха уи аҗыҗа иҗыҗаҗашыамыҗт аҗсуа хатә. Иҗҗстазаара җахҗәейт 1993 шықса җәыббра 24 рзы, Акаба ақалақ ахы ианаҗәитыртәуаз аҗны иара анышә дамардейт.

Даур иҗеишәыҗыҗы иҗыҗа Алик Хәаҗәа «Дшыкәашоз еиҗш деибашыуан», – хәа иҗыҗәахәан.

Даур Қарбеи-иҗа «Аҗсны Афырхатә» хәа ахыҗ хараҗы иҗҗоуп. Уи иҗынхәит аҗей аҗҗаи. Иҗа Алмас дҗааҗәроуп, хык ахшара драуп, иҗҗа Ансита аҗааҗәара даламлаҗ. Иҗшәмаҗхәыс Альбина ахыҗкәа раазара лнапы алакуп, даазәоуп. Иара дыҗам ауп аҗәымзар, ишҗахыҗа аҗааҗәа җшза иҗынхәит.

Даур Акаба иаҗыҗы җаны иуаажәлар дрылаҗылазҗгы, сынтәа иҗыҗуан 60 шықса.

Алшара җыҗкәа аанартуейт

Елана Лашәрия

■ «Аҗсшәа – хҗейиҗш абызшәа» – абас ахыҗуп җымз рыҗоуҗка имҗаҗысуа апроект. Уи ахәаақәа ирҗаҗаны аурышәа аҗынтә аҗсшәахь, мамзарҗы аҗсшәа аҗынтәи аурышәахь еиуейиҗшым атексқәа реиҗаҗара җоит. Цакыс иамоузей ари апроект, насгыс иара шҗаҗшәаҗы, аус адызуло зуҗтаҗәада?!

Апроект «Аҗсшәа – хҗейиҗш абызшәа» напхгара алҗоит аҗурналист Анна Гәниаҗа. Аҗурналистика аҗынтәи абызшәа аиҗәырхарахь бнейра шҗаҗалеи хәа илыҗҗаз азҗара аҗак җаҗо, лара иаҗгәалҗейт аҗсшәа аҗаҗылазашы еснаҗ гәыҗхас ишлымаз. «Шықсыраҗәалатәи ателехәаҗраҗы сусура аан, сколлеҗәа реиҗш сарҗы исныруан абызшәа ибзианы изыруа, уи ахы иаҗәитыҗы иалаҗәәҗәо разымхара. Аамҗа цаҗыҗхәаҗа аҗаҗылазашы еиҗаҗахон. Хәҗала сара снапы иакыҗ аҗыҗаҗык аҗын – җаҗкыҗкәра ахыҗкоу – җтааҗәа, схәыҗкәа, сусураҗы, аҗсшәа алартәарей ахархәарей, уи аҗкәара аҗкәлаҗшрей. Абызшәа апролема шыҗаз адыруан, аха иара азбара мышкыҗны сеазышәоит хәа схахыҗы иаасымҗаҗыҗт», – лхәоит лара.

Анна, шықсык аҗхәа ааҗынразы, Ахәынҗқарра Ахада иаҗшәаҗарала имҗаҗысуаз анапхгәаҗәа рконкурс далахәын, аиааираҗы лҗейт. Уи ашҗахь еиҗкаан афинал ахь инеиз аҗара дырҗарей, җыдала разыҗаҗарей рзы еиуейиҗшым апрограмақәа.

«Ахырхартәкәа раҗәан, аекология инаркны ақыҗа нхамҗа аҗынза. Сара сыҗтаҗоит акультуреи атрадиҗаҗәеи ирыҗку ахь. Уи апрограмаҗа аа-мзы ирылаҗаны иҗауз адыррақәа даара ираҗәоуп, халаҗшхәа аҗейиҗнахит, хдыррақәа рыҗдыртәаит. Алекҗақәа иахҗаҗхәоҗыҗы аҗазаҗәа дуҗәа ракәын», – лхәоит апроект анапхгәы. Анна Гәниаҗа лажәәкәа рыла, абызшәа аиҗәырхара, еиҗаракҗы уи иалаҗәәҗәо амаҗу җаҗашыс иамоу лассы-лассы ишҗыҗылауаз, дзыҗхыҗуаз зҗараны иҗан.

Ишаадыруа еиҗш, хәамҗазы шамахаҗамзар зегъы ахархәара рырҗоит аҗаҗкәа, асартфонқәа, аинтернет. Иҗоума уаҗа аҗсшәа? Мап, иҗазам ма зынзаск имачзоуп. Ус анакәха, хбызшәа аамҗа аҗахрақәа ирықәшәоҗом, ацифра иашышәаланы иҗазам. Ари азҗара ауп анаҗс уажәы хәлаҗәәҗәо апроект шыҗас иаиузыҗы. Аҗсшәа аинтернет аҗаҗалара, уи алаҗы еҗырт абызшәақәа ирымоу асатус аҗсшәаҗы иаиуа, урҗ рылшарақәа аҗсшәаҗы иаманы иҗазҗаша җыҗкәа азбара сашҗәлейт», – лхәоит Анна Гәниаҗа.

Изыҗауа аҗар ацифратә технологиақәа ирылиааз абиҗароуп, урҗ аинтернет аҗы абызшәа ахархәара аҗаразы алшара роуртә. Уи иахыҗәиауаз – аҗсшәа ацифратә дунеи алаҗалара, уи алаҗы иара еҗырт хархәара змоу абызшәақәа рыварҗылар, абри хышәҗак хадахейт. Анна, лажәәкәа рыла, абызшәа ахәҗаҗкәа рыла, абызшәа ахәҗаҗкәа, иҗбанзар иаҗәыҗоуп адунейтә быҗкәтаҗа.

«Ари зегъы, хәарада, унадыхылану азбара иаразнак ишалмыршахо еилкаан, аха аҗәезышәара зегъы аҗоуп иаҗсан», – лхәоит лара. «Акультуратә код» аҗыҗ иалаз апроект рҗейт, уи раҗхәтәи аҗыҗгара аҗын. Урҗ еилыҗкаануан ауадаҗрақәа ируаку аҗны

«Аҗсшәа – хҗейиҗш абызшәа»

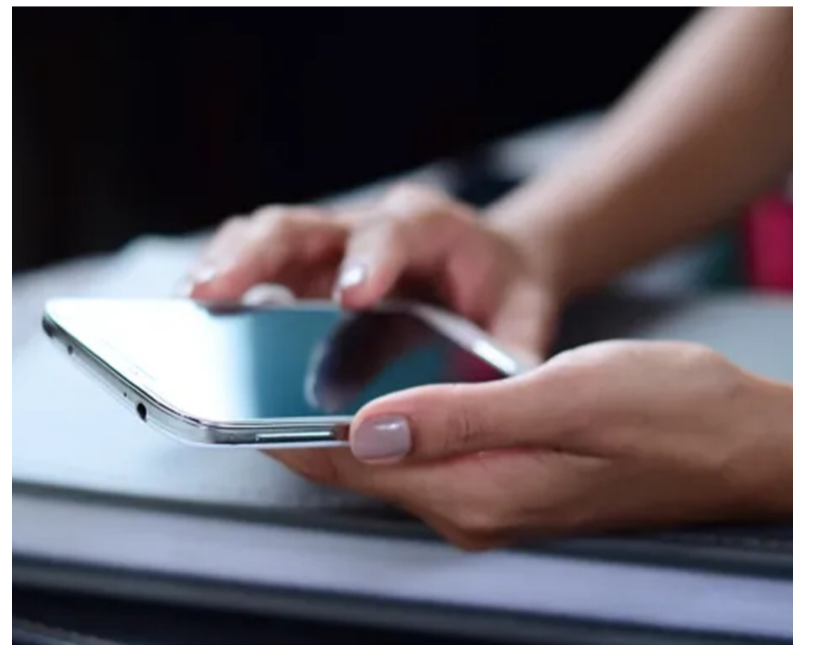
ишыҗкоу уи назыҗо рызҗара.

«Апроект шыҗаҗыҗт иамоуп, ИТ аҗанахь ала аус аиҗкаара зылшаз аҗсуа җкәынцәа-Дамей җьонуйеи, Мирон Барателиеи. Урҗ иаразнак иҗаҗыҗейт, уи моу апроект азбәа анырҗейтасхәа, аҗәаҗыҗәара ду аадырҗшит, аҗәаанагара соуит, абри азәы данбалаҗо хәа иҗшыҗшәа», – лхәоит Анна Гәниаҗа, раҗхәтәи аҗәезыҗаҗаратә шыҗаҗәа дырзаатҗыло. Азыҗказ аҗыҗбара иҗан, апроект аиҗкааратә ус аҗәҗиара ахыҗынзәиуазы. Аха, зхы еидкылану, аусура гәаҗыҗәарыла напы азыркыҗ апроект анаҗаҗәәа ирылшейт уи ахәааҗәҗара.

Уажәшәҗа җымзуп уи мҗаҗысуейиҗҗейт. Аамҗа иаанарҗшит аҗсшәа адыруа уи аиҗәырхара зҗы аҗыҗәо шмаҗшым. Араҗа иҗәатәуп, аредакторҗәа амҗ иуҗыҗо җыҗашыны, аҗарархара хыҗкәыс иуҗыр аҗымзаракҗы шыузыҗамҗо. Уаҗа азәҗы дузҗыҗом, аиҗагара апроцесс иамоу ахылаҗшра гәҗәоуп. «Хәҗтоу аамҗазы апроект раҗхәтәи алҗшәақәа хбарҗоуп. 400-җык рҗынза аиҗаҗәәа активла аус руейт. 500,000 рҗынза аҗәахәақәа еиҗаҗоуп. Апроект аус адызуло аредакторҗәа аиҗаҗа ахәҗаҗиара ахыҗынзәараку иааиҗмырҗкәа

ауп: рхы аладырхәуейт Аҗсны аҗыҗкәа рҗы инхо ауааҗсыра инадыркны, Москвей, хдиаспора ахәҗарнаҗәеи рҗынза. Ихадоу тахраны иҗоуп аҗсуа бызшәа ибзианы адыррей, уи аиҗәырхаразы гәыҗ-җык ала аҗыраара аҗаҗара аҗәзыҗәарей», – хәа инаҗшәыны иаҗгәалҗейт апроект аиҗаҗы.

Анна Гәниаҗа лажәәкәа рыла, маҗана мзарла иаҗҗыҗәаҗәа аҗәҗара иаҗшәо иауауейт. Апроект асоциалтә җазшыа иуит, уи ауаа аҗәҗыртит. Насгыс, араҗа иҗәатәуп аиҗаҗәәҗәа ироуа ауалафахәҗы аҗәаҗыҗәара иаҗыҗҗо аҗы аҗны ишыҗкоу. Аиҗаҗәәҗәа алшара рымоуп ирҗаху аҗәа аартны аусура мҗаҗыҗаларҗ. Иахәәп, ашәкәкәа рҗынтәи атексқәа, мамзарҗы афинастә, азиндырратә җазшыа змоу, абасҗы Википедия аҗынтәи иааҗо атексқәа ухәа, даара ираҗәоуп аус адыуулаша аҗәақәа. Иҗәатәуп, арҗ инейиҗиҗш тексқәаны ишыҗам, атекст иаҗәылху җәахәазар ауейт, мамзарҗы терминологиала ишәаҗыҗылоу аҗәзар – уи ауп иҗәырыҗгоуҗы аиҗаҗараҗы ауадаҗрақәа. Ишдыру еиҗш, аҗсшәа адунейт аҗы еиҗа иҗәыҗәҗәҗәҗәоу, насгыс иуадаҗәәоу абызшәақәа ирхыҗхәаҗәоуп. Аҗыҗыҗыҗа шыҗыҗкәа рыраҗәара, даҗәа быз-

хылаҗшра арҗоит: аиҗаҗа иаазлаху аҗкәарақәа ирықәымшәоҗар, идырхынхәуейт, аиҗаҗа рыдырмыкылар аиҗаҗа ахараҗса ихырхуейт.

Алахәыла җыҗкәа рзы аҗәҗара аамҗала иаанкылоуп, аха хара имҗакәа еиҗаҗрҗоит. Аҗәзыҗәара змоу зегъы аҗыҗ иалалар рылшоит, урҗ уа аусура раҗхәтәи ашәаҗәкәа раан иаҗаху аҗыраарей амҗәкәҗарей роуейт, ирыҗәыртәуа азҗаарақәаҗы рҗаккәа җаҗахоит. «Еизгоу аҗәкәеи аҗәейнраалақәеи алингвистика ашәҗа шыҗкәдырҗылоит. Уи аҗсуа бызшәа ацифратә рҗара аҗынтәи иалнахуейт, еҗырт абызшәақәа реиҗш онлайн ала аусуразы алшарақәа анаҗоит», – лхәоит А. Гәниаҗа. Уахь иаҗанакуейт иаразнакәи асубтитрқәа рыҗаратә система аҗҗара, зхәҗабзиара хараку онлайн аиҗаҗәәҗәа, насгыс иҗгәе ираҗәаны еиуейиҗшым ахырхартәкәа, еиҗаракҗы абызшәа аҗиара иадхәалоу.

Апроект адҗыларамоуп Ахәынҗқарра анапхгара рҗынтәи. Уи иалаҗәәҗәан Сергеи Кириенкои Ахәынҗқарра Ахада Бадра Гәынбей реиҗыларәҗыҗы, лымкаала – аҗсуа бызшәа ацифратә җсабара аилазаараҗы аҗиаразы «Иандекс» аус амура атәҗы. Апроект агеоҗраҗа амеҗак җба-

шәак ахь еиҗамҗуа, уи моу зсинонимҗы узымҗшәауа аҗәәкәа рхархәара аус ауадаҗәуейт. Насгыс, хәсаб рыҗатәуп абызшәа иауу еҗырт аҗәамәҗамарақәаҗы. Зны-зынла еилкаашыа амазам зыҗбәхә җо, ускан аиҗаҗәәҗәа алшара рымоуп, ус еиҗш иҗоу аиҗаҗара мап аҗәкәра, ма абҗәҗәра. Мап аҗәыркуазар, ирҗыроуп иҗаҗәыркуа. Ибҗярыҗыуазар ахараҗса рхыҗтуейт. Аҗәакала, аусура җоит ө-напыкла. Иара, иҗсабаратәым ахышәҗтра ахәҗаҗы аханатә еиҗанаҗаз авариантқәа уднаҗалоит. Раҗхәа, апроект анахыҗкыҗ актәи амшкәа рзы, аҗсшәахь иианаҗаз аиҗаҗәкәа еилыргамыҗтгы, уажәшәҗа хәышә ныҗкә җәахәа анейҗаҗоу аамҗазы иара апрограма еиҗанаҗоҗы иааубаратәы еиҗхейт. Аҗы унаха-аахоит ада, уаҗа алакысра анаҗахыҗыҗыҗоуп. Абас ала, иахәҗәи аамҗазы аҗсуа бызшәала иҗсабаратәым ахышәҗтра арҗәәҗәаразы зымҗахәҗбау апроект ду мҗаҗысуейт. Уи амҗаҗаразы иазоушҗыҗы апара зегъы аиҗаҗәәҗәеи апроект аус адызуло җыҗабааҗаны ирзыршәоит. Апроект анаҗҗара азгәаҗоуп жәымзы рыҗоуҗка. Уи аамҗа иалаҗзаны еиҗаҗахо зегъы, ацифратә система иахәлала анаҗсҗы, арҗах аҗны зегъы җәаххоит ианаҗаххо ахархәаразы.

Акәша – 14 шыкәса

Алиса Гәажәпца

14 шыкәса рагъха, хтәылафы уаанза икәмыз, агемодиализ «ицсабаратәым ачаца» хәа изыштыу акәша Ареспубликәтә хәышәтыртә акны аартра акрызцазкуа хтысны икалеит. Ари зчаца ишахәтоу аус амуа, агемодиализ апроцедура ада цсыхәа змам ачымазцәа рзы мацара акәымкәан зегы рзы.

Уаанза, агемодиализ «ицсабаратәым ачаца» хәа изыштыу аппарат ада ачаца арыцкыразы апроцедура амфалгаразы Урыстәылака ицоз ачымазцәа аҭагылазаашыа бзиа роуит. Хара имцакәан, ара ишыкоу апроцедура рыдыркылартә икалеит.

«Сынтәа 14 шыкәса цуеит агемодиализ акәша акны рагъхәтәи ачымазцәа данхәадажылаз амш аахыс. Мшәенеипш, исгәалашәоит агемодиализ акәша аартра рагъхәтәи амш. Хусура хацхаркит занаатла – иреаниматологу (анафс, анефрология аганала акурскәа ирхысыз) агемодиализ акәша аиҳабы Ирина Евгени-ицха Андрееваи сарей. Ускан, хыцъа хамала хакәын хакымыцәас аус зуаз», – лхәеит хәицәажәараан, иреихау акатегория змоу ахакымы, нефролог Марта Леонид-ицха Харази-ацха, анафс, ахакымы нефролог Хатиа Отар-ицха Бигәаа рыкәшахыи усура дышрызнеиз азгәатә.

Агемодиализ – «ицсабаратәым ачаца» хәа изыштыу аппарат ала ачаца арыцкыразы хархәара зыртә методуп. Апроцедура анымфалгысуа ачымазцәа ицәа иалалаз ашхам, имыцхәу азы илгәахоит.

Иалыркыны ачаца аусура аидкыара, алачәра, акраамтәтәи адиализ «ицсабаратәым ачаца»

Ахәшәтәрафәы амфәа фыцкәа

ахархәара зхылфәиаауа ачымазарақәа ируакуп ашыақар чымазара, ашыақәыгәғәара харақыра алачәра, еиуеипшымы ачаца чымазарақәа, ачаца чырақәа (опухоль) ухәа убас егыртгы.

Ауафытәыфәса ицстазаарафәы егырт архәарахкәа реипш ачаца аусурагы хадароуп. Уи ишахәтоу аус ауртә алшара анамам ауп агемодиализ «ицсабаратәым ачаца» аппарат ахархәара анаҭахо.

Марта Харази-ацха иахзеиталхәеит агемодиализ апроцедура 4 саатк инарзынапшуа ишымфалгысуа. Уи ада цсыхәа змам, зчаца ишахәтоу аус амуа ачымазцәа мчыбжык ахтә хынтә дара рых ишымфалгыцуа.

Иахәтәи аамтәзы хәкәшафәы ачымазцәа 64-шыкә ыкоуп. Урт еидкыарада иахәтоу ацхыраара

рытаразы аус аауеит акәша аусзуфцәа зегы.

Апроцедура ахымфәапааго азалкәа хҭа хамоуп, аппаратқәа 14 хазылоуп, 3-азал хәычы акны, 4 – абжыратә, 7 – иреихау азал акны.

Рагъха аус злауаз ашыақәгыла фризи акәын, 2017 шыкәсазы ицсахын бибраун ала, иара убас 2019 шыкәса рзы ихауз акомплектә система иацанакуа даара ихадароуп.

Сынтәа Миксер захызу аконцентратқәа реилазфәкәа рсистема хамтәс ихартеит.

Инатшыны иазгәастарц ахәтоуп хтәылафәы, хәшәтәыртәк акны унафәххны заахәара алымшо, агемодиализ амфалгарәан, апроцедура иахысуа ачымазцәа рыцпхыза, ршыа зладрыцкыо, процедура-цпхыза изларыцсахуа амединатә матәахәкәа еидкыарада, хәы-

да-псада Урыстәылантәи ихауртә еидш аҭагылазаашыа шацнатәо Апсны агәабзиарахычәра аминистрәа. Ачымазцәа зда дхәартам артә амединатә матәахәкәа шака хҭаху ашәкәы ианцәны Урыстәылака ианахашытуа, ихамоу ачымазцәа рхыцхызара инеиҳаны иахарбоит. Еснагь ахәшәала цхакны ихамоуп, иаалыркыны ачымазцәа фыц дхәадагалар ацхыраара иҭаразы – дхәацәажәон апышәа змоу ахакымы нефролог.

Марта лажәақәа рыла, ачаца чымазара змоу ауаа еиуеипшымы, актәи, амфәтәи, ахҭатәи, ацшыбатәи астадиакәа ирыцдаркуа ачымазцәа 100-шыкә инарзынапшуеит. Урт хәшәтәра алдыроит хәшәыла.

Хәицәажәараан инатшыны иазгәалтеит, ачымазцәа ирзылырфәауа ахәшәкәа рыхәкәа шычаракуа, ианаамтәоугыи риура шхымпадатәиу. «Ачымазцәа ахәшәкәа рыҭара, досу дахыно аҭып иацанауа аполиклиникақәа ркны еиҭәаауп», – лхәеит, уи, дара ишрыцанамкуа азгәатә.

«Хәтәла, агемодиализ ахыныкәо ачымазцәа рҭагылазаашыа еиуеипшымы. Шыоуы ргәабзиара уашәшәроуп, икоуп рчача ишахәтоу аус ахымуа иначыдангы ашыақар чымазара змоу, хәтәла апроцедураан зшыақәыгәғәара лақәа, ма ихаракхо. Урт ес-саатбжак игәаталәтәуп, ирхылапшлатәуп 4-саатк рыфәнуцкәа апроцедура аамтә зегы иалазганы.

Зыцстазаара азбжак агемодиализ акны изыкы ачымазцәеи акәша амединатә усзуфцәеи таацәакны ишыкәлаз дазаатгыло Марта илхәеит: «10-14 шыкәса хара хәхы иныкәоит, хәишыцәлеит. Хәизыкәазашыа даара ибзиоуп, хәгәра еибагоит, хәилибакаауеит. Рчымазара иахкыны згәалакәзаара еиу-

еидшымы ачымазцәа, ргәы анкаҳауа, иангәамтәуагыи фәлоит. Ускан, хәарада, азнеишыа чыда рҭахуп, хара ргәы ашыҭыхра хәезахәшәоит. Даргыи ираҳәо рыдыркылоит, хәгәра ргоит».

Акәшафәы амединатә хәшәыцәа шырзымхо, насгыи хәтәла, ари акәшафәы амединатә хәшәыцәа аус лурц азы, фымыз чыдалатәи акурскәа дырхысыр шақәу дазаатгыло, иахызы аус зуа х-шыкә ахакымыцәа инарчыданы амединатә хәшәыцәа еиҳабы, 6-шыкә амединатә хәшәыцәа, атехникатә усзуфәи, анҭыныри, ацкыара ахылапшыи рыла ишыақәгылоу амед-персонал хәоуеиқәшәала русеицирей, тақпхықәрала рзанаат разнеирей алтшәа бзиа ахымоу дазгәдуны дхәацәажәон агемодиализ акәша амфәтәи таацәараны изыцхызо ахакымы нефролог.

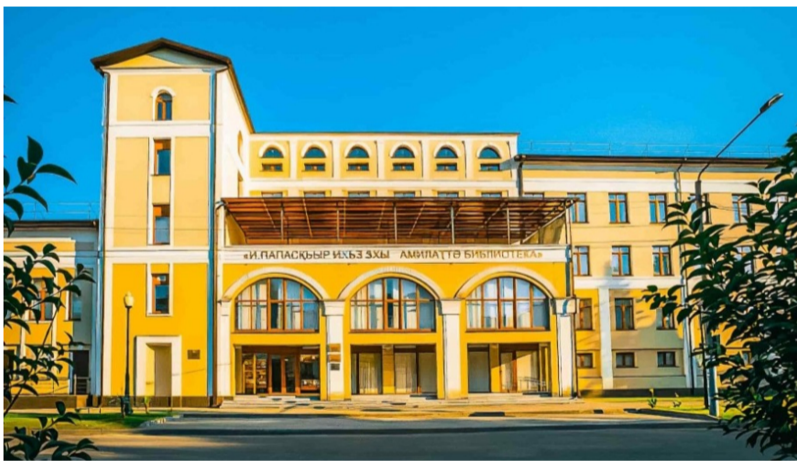
Марта Харази-ацха хәицәажәараан иахзеиталхәеит, ааигәа, Апсны агәабзиарахычәра аминистр Е.Бытәбей агемодиализ акәша аиҳабы И.Андрееваи ларей алархәны имфалгырзгә аусуратә еиқәшәарафәы ишалацәажәаз, ацхыака ачаца ацсахра алыршара азгәарагы.

Хәицәажәара ахыркәшамтәз, Марта ачымазцәа апроцедура иахыахысуаз ауадақәа зегы хлырбеит. Иахзеиталхәеит амаругақәа акакала русушыа шеиҭәауа, хазы, хәыда-псада ироуа, амединатә матәахәкәа азәы изыццәоу шнырхуа, шака рыкәырзхо еиламырцқәкәан иахлырбеит.

«Згәы бзиоу ауаа рацәафәааит, аха ачымазцәа фыц идкыара еснагь хазыхиоуп», – лхәеит уи.

Аиашазы, зпышәеи здыррей иначыдангы, фәбызшәа хәалей азнеишыа бзией рылагыи ачымазцәа зхәышәтәуа ахакымы Марта Харази-ацха лажәақәа Анцәа ду икынза иназааит.

Ашәышыкәса иагәылсуа агәеисыбж...

Амилаҭтә библиотека – 105 шыкәса

105 шыкәса рагъха иацтан, иахыа хтәылафәы ихәдоу, акрызцазкуа акультураҭә центрқәа ируаку, Иван Гьаргь-ицә Папаскыыр ихыз зху Амилаҭтә библиотека.

Ари акультураҭә хәышәара анысымфәа аҭоурых тәауап. Ашәышыкәса изгәылсыз хәжәлар рзы ишыма-риамыз еидш, Амилаҭтә библиотека аҭиарей ашыақәгыларей рзгы ауадафәкәа ацын, уи иахнагеит хәжәлар ирхыргаз амыкәмабарақәа зегы.

1921 шыкәса хәажәкыра 15 рзы Апсны Аревком Жәлар рҭцара акәша ирыланахәеит Акәа Ацентртә библиотека аартра. Уи шыақәзыргәғәоз ашәкәы инапы аҭаиоит ускан акәша аиҳабы икәз Самсон Иаков-ицә Чанба. Уи шытан Ахақәитра ашҭаф (па-

сатәи Архирейтәи фны 1938 шыкәсазы Ацентртә ақалақь библиотека Апснытәи АССР Ареспубликәтә библиотека хәа ахыз фыц ахҭан.

1981 шыкәса жәабран 17 рзы Апснытәи АССР Аминистрцәа Рсовет азбарала, Ареспубликәтә библиотека, Апсны жәлар рышәкәыфәы Иван Гьаргь-ицә Папаскыыр ихыз ахҭан. 1998 шыкәсазы, ахыз цсахын Амилаҭтә библиотека хәа икоуп, ус иагәаанхоит.

Амилаҭтә библиотека аҭоурых цәула амоуп, уи ахыз ахәтә ацсхратәкыагы иуанахәо рацәоуп...

Апсны Ацынцәтәылатә еибашыраан (1992-1993) ацсуа жәлар рфәахыи зхәоз, хҭоурыхтә бакақәа, хкультураҭә хәышәарақәа зегы реипш, Амилаҭтә библиотекыагы ааха гәғәа аиуит. Аха, аибашыра ашҭахы, еилаҳаны икәз ари ахыбракны инхаз абиблиотекатә мазара аццышә иагәылганы аиҭашыақәыргыларей ахарҭәаарей илшеит,

иуадафәы аамтәкәа инадыркны иахыа уажәраанза Амилаҭтә библиотека аиҳабы икоу Апсны Ахәынқарра акультура зәапсәзтәыз аусзуы, «Ахыз-Апшә» аорден ахҭатәи афәара занашыоу Борис Шыаликәа-ицә Чолариа.

Аибашыра ашҭахы, 1995 жьтара 18 рзы фәпхыа, И.Г.Папаскыыр ихыз зху Ареспубликәтә ауниверсалтә анаукатә библиотека ашәкәа аатуеит, Б.Шы.Чолариа ибзоурала, уи аамтәзы, азеипш фонд еиднакылон 80000 екземплиар.

Иахыа Амилаҭтә библиотека ахыбра шыаҭанкыла еиҭарфәыцуп, хәамтәзтәи астандартқәа ирыкәшәо икәцоуп. Библиотека аусура акәзар, атехнология фыцкәа рыла еиҭәаауп, аусзуфцәа атехнология фыцкәа рыла аусуразы, адыррей апышәеи дырхаразы иазыкартеит.

Амилаҭтә библиотека 105 шыкәса ахыҭра аиубилей инамаданы хара хыҭәаажәаз, уи аиҳабы Борис Шыаликәа-ицә Чолариа рагъхәтәи хәзцәара аҭак кәцо, иажәа хәцир-кит абиблиотека аҭаки уи ацхыафәа еидкыарада иаиурц азы ацхыака изызхыцәуа аусмфәагәтәкәеи рыла.

«Иахыа абиблиотека ацхыафәа ацәмачуп, арахы имфәахыцәуа рхыцхызара еиҳазар стахуп даара.

Икоуп ацхыафәа рмачра зыхкыо амзызкәа, урт ируакуп аинтернет ахархәара апыжәара аҭара. Аха, сара сгәаанагарала, ауафәи идырра изырхаразы акыпхы иацназо ыкам. Ашәкәы иацхыо ихәоу артәашыа еиҭәаахоит, ижәар тәаахоит, игыма даеахоит. Аинтернет, асмартфон ахархәара азто уи ашәкәы иацхыо иа-ста дхысхәоит, уи дханртәаазом, цхыраагзаны изыкәлоит ауп.

Библиотека аиҭашыақәыргыларәа аетап хыркәшоуп, шыҭа ф-напыкла аус рыдаулароуп иабиблиотека ацхыафә иадпхәалара иазку апрокт фыцкәа.

Хара ихамоуп ашкәыгәҭхәара алартәаразы апрокт бзиақәа, кәфәиарала аус зуа. Урт ируакуп «Абиблиатхы» хәа хызкыс змоу. Ари амш еиҭәаауп ашәкәкәа рцәыр-кәтәкәеи, еиуеипшымы азыргарақәеи, аконкурсқәеи, ашәкәыфәцәа рҭыларакәеи ухәа рыла «Абиблиатхы» азы абиблиотека аус ауеит, ашә аартуп шыжыи инаркны хәлаанза.

«Амшын ацшахәафәтәи анеиаиара» – захызу Жәларбжыратәи аҭартә арт-фестиваль апрокт акәзар, шыҭа итрадициахәит амфәгара. Уи еиднакылоит: ашәкәыфәцәа, амузей аусзуфцәа, ақазара абзибафәцәа, асахыаҭыфәкәа фәарацәа ухәа. Аха, ацхыака еиҭәаатәуп, иаццәтәуп, аинтерес зҭоу, ашәкәыпхыарахы ухызырцшуа апрокт фыцкәа. Иахыцртәуп ихамоу ашәкәкәа рыларцәара, ашәкә фыцкәа зыкы, рҭаки ркәафәны ацхыафә азәфлымхара аиҭартә изнагара. Ахыцкәа ашәкәыпхыара агәыбылра дырктәуп, иадпхәалатәуп ишыхыцкәоу. Убри акнытә, ахыыцхәкәкәеи ашкәкәеи рыла иалагәтәуп. Аимадара бзиа иаццәроуп аазафәеи артәфәеи хәрей хәбжыра» – ихәеит уи.

Библиотека акны 7 фондк аццоуп, урт рахыҭә, фәа иарку фондкәоуп: «Шымаха иуҭыхамшәо аҭыжыымтәкәа», «Амилаҭтә тыжыымтәкәа рдәкәа», иара убас «ашәкәкәа рпалата». Хәтәла ари афонд афәи Апсны иҭыҭцхыо илымпадатәиу екземплиаркәа цәахуп, урт ахыбра афәнуцкәа ацхыара, ахархәара ада, рдәылгара азиныкам. Абарҭқәа азгәатә, хәицәажәараан, Амилаҭтә библиотека аиҳабы, инатшыны дазаатгылеит иахыа аби-

блиотекахы имфәахыцәуа ауафәи ииҭаху ашәкәы, аинформациала еиқәыршәаразы алшара бзиа шрымоу, хәамтә иақәшәо атехника ахархәарала, акыпхы иначыданы аелектронтә версиягы идгалара шрылшо.

«Амилаҭтә библиотека иахыа афәара харақыла еибыҭоуп, ацхыартә акнытә ихәдоу шәкәыҭәахыртәны, цхыраагзатә, тәаарадырратә усбартаны икалеит ухәар алшоит.

Иахыа Амилаҭтә библиотека афонд ахыцхызара хәзаатгылозар, 423853 екземплиар акынза иназоит. Есышыкәса абиблиотека иаҭәауеит 4000 инареиҳаны ацхыафәцәа. Иахыркәшоуп абиблиотека аусзуфцәа рнапы злакыз Амимлаҭтә фәхәаралатәи акыпхы тыжыымтәкәа 8 («Апсны», «Апсны кәаҭш», «Советская Абхазия», «Тварчельский горняк», «Акоммунизм ахы», «Бзыҭ») ацифрахы риагара. Уи иначыданы ацхыазацкәра (ацифровка) акәша аусзуфцәа ашәкәкәа ацифрахы риагара аус адулара иафәуп, урт рыбзоурала, зейпшыкам афонд иацанакуа 450 екземплиар ацифрахы иагоуп.

Лассы-лассы Амилаҭтә библиотекәхы имфәахыцәуеит ашәкәыфәцәа, аҭарауаа, аҭцәарадырратә усзуфцәа. Амилаҭтә библиотекәа аусзуфцәеи дарей аимадара рыбжыоуп, русеицура тышәынтәаланы еиҭәаауп. Урт русеицура иабзоураны лассы-лассы имфәагыргоит еиуеипшымы аиҭыларакәа, ахәылпәзкәа, иҭыҭцәуа ашәкә фыцкәа рзыргарақәа.

Аринахысгыи Амилаҭтә библиотекәа мөхака тәаалатәи аусура еиҳагы ихәтәаны и аднапхыло рхыцхызара иахыа икоу реиҳа акыр еиҳаны икалп хәа хгәыҭеит. Аҭагылазаашыа бзиа ыкоуп, аусура аҭагылазаашыа рымоуп уи и аусзуфцәа.

"Ашарцы - Етцәа" № 7

Ахәыштәара аҗынтә ишьтукаауеит

■ **Стааца аҗышәала исацаажәоит схәыцаахыс. Ишаадыруа еиҗш, ахатәы бызшәа зегь раҗһа игылоуп, насгы иара ахәыштәарафәоуп иахышьтукаауа.**

Сазаатгыларц сҗахуп аҗара ахысҗо, Меҗты Амҗба ихьз эху Цыҗардатәи абжьаратә школ акны абызшәа аганахәла аҗагылазашәа зейҗшроу. Ашкол хҗоуп 76-шык аҗафәа. Иҗоуп милаҗла иаҗсуаам, аха дара аҗышәала иҗәажәртә еиҗш ирымоуп алшара. Хәҗала сазаатгыларц сҗахуп ськласс. Сынҗәа хара хәккласс акны жәафык аҗара хҗоит. Урт рахьтә аҗсшәа бзиан ирдыруеит аафык, фыҗыа иҗсыҗыны, аха хара ианакәзаалакы хәәажәоит аҗышәала!

Сара слыҗәәажәеит ашкол аиҗкааф, аҗсуа бызшәаи алитературеи рьрҗафы Саида Шьҗа-иҗа

Шларба. Лара дазаатгылеит ашкол аҗы абызшәа аҗагылазашәа, насгы абызшәа еиҗкәырхагас иамоу атәы:

– Хәынҗқарратәуп аҗсуа бызшәа. Цыҗардатәи абжьаратә школ аҗсуа школуп, ус иҗан, иҗоуп иахыа уажәраанзәгы. Аха иазгәатәтәуп, Цыҗарда аҗара шьрҗо милаҗла иаҗсуам, иаҗыҗкәәоуҗы. Аха уи дара җынгылак рнаҗом рьҗсҗазарафәы. Избан акәзар, урт илзано Цыҗардаа рҗынҗә, ианиз нахыс ирахауеит аҗсуа бызшәа, ашкол аҗынҗы аҗсуаа роуп илзоу, убри акнытә рькәша-мыкәша ирахауа аҗсуа бызшәоуп. Иахьатәи аамҗазы иахҗылоит милаҗла еилаҗсоу аҗааҗаҗы. Уи аҗыза аҗагылазашәа иҗоуп хара хҗыҗаҗы. Урт рахьтә иҗоуп аҗсшәа здыруа, иҗсыҗыны еилызкаауа, мамзарҗы зынҗа иззымдыруа.

Алитературатә сахьаркыратә

бызшәа еиҗа аҗара ахьамоу ашкол аҗы ауп. Аҗааҗараҗкы ауп абызшәа адырразы ахьҗыҗыҗа ахьыҗоу, нас уи еиҗахахоит ахьыҗбаҗафәы, уи анафс ашкол аҗы. Даҗа бызшәа ашҗалара аҗахым хәа сахәәашуе-

ит, хьышәа кәжыны.

Хара уеизгы-уеизгы аҗсуа бызшәа хьыҗыҗар ада җсыхәа хәмаз. Убри ахьҗарафәы хәжәахьыҗ еиҗаҗроуп иахьатәи аамҗазы еиҗаҗыло аҗар. Уи араҗкы хара хнапы иануп.

Ихьркәшоит аҗсуа литература ашәятарҗоу Дьрмит Гәлиа иажәақәа рыла: «Абызшәа зегь раҗһа игылоуп - уи зегь аҗанакуеит». Ииашаҗкыны, абызшәа иҗказар, иҗазаауеит амилаҗгы, уи ауп иҗгәылаку дара рҗыдара. Абызшәа аиҗкәырхаразы раҗәк аҗахым, иарала иҗәажәалатәуп, агәҗахьыҗрақәа аарҗшлатәуп. Досу иара ихәта иаҗсшәа хараикы, уи имилаҗ реиҗкәырхара даҗхрауеит.

**Нара Хашҗа,
М. Амҗба ихьз эху
Цыҗардатәи абжьаратә школ
11-тәи акласс аҗафәы**

Иаралоуп сьгәҗакқәа шысхәо

■ **Хәтәы бызшәа аҗоурых ду змоу, ибеиоу, еазы хиламәашьо хҗазҗо, хәахәы злаххәо мыруҗоуп. Хара хәтәы бызшәа абзоура-ла иаххәоит хҗы иҗоу аартны. Уи хьша-хәа иалоуп, иахьеи уахеи хыи иахархәоит. Аҗыра аңхамыз хәбдуцаа фәҗыҗла еиҗкәырханы иахьанза иахьзаргеит абри адоухәтә мазара. Уи хара иахьатәи аҗар аҗакҗыҗкәра хәднәҗоит. Ихьчаны иахьзаргаз, хәргы иахәҗәоуп уи җхьаҗатәи аҗеиҗш азхьыҗра.**

аилашыра иалазит, рьбызшәа иҗсу абызшәақәа ирхыҗхьазалоуп. Дара илахьеиҗкәагоуп, урт рхылҗышьҗра атәы рдыруазарҗы, уаха акгы ахьрызынмхаз. Аубыҗхәа аҗсреи абзареи ирыҗбьагылан, аха аҗсуа

жәлар иахыа рхы иақәитуп. Мчыла атәым бызшәа аҗара азәгы ирыдидом. Убри акнытә хьышәа хәхьчароуп, иарала хәгәҗакқәеи хәгәҗы-хәқәеи еиҗаххәалароуп.

Сара аҗара ахысҗо Цыҗаҗтәи абжьаратә школ акны ауп. Хәшкол акны аҗара рҗоит 57-шык аҗафәа. Аҗсшәа җсыҗыны издыруа рхыҗхьазара дара иаҗчуп, аиҗҗыратә класскәа рҗны иаха иҗсыҗеуп. Иҗоуп ахәыҗкәа аҗсшәа здыруа, аха аҗарахәа имҗәажәо. Актәи акласс акны иҗәоуп жәафык ахәыҗкәа, зегь ибзианы аҗышәала иҗәажәоит. Сара аҗәезатәи акласс аҗы стәоуп, хмаҗчуп, җшыҗык хәуп иҗоу. Хәзегьы дара ибзианы иахдыруеит аҗсшәа. Сфьзәаа руазәк иан дшәамахьуп, аха аҗсшәа бзианы идыруеит, избанзар даныхьыҗы инаркны иаб аҗышәала акәын дышиаҗәажәо.

Сара сҗааҗарафәы фәык хәкоуп. Хьыҗыҗыҗы хәҗааца аҗышәала акәын ишхәәажәо. Сгәы ианаҗо-

ит ахәыҗы – аҗсуа аҗааҗарафәы ииуа, иани иаби аҗышәала иаҗәажәалароуп хәа.

Абызшәа аҗагылазашәа аилкааразы сара слыҗәәажәеит сышкол анапхҗафы Қәҗелиа Раиса Капитон-иҗҗа, Лара иазгәалҗеит абас: «Цыҗаҗтәи абжьаратә школ аҗы абызшәа аҗагылазашәа җәҗазам. Зынҗа ихазыноуп хәа сьзхәом, аха уеизгы иахьабьратә класскәа рәы итәоу аҗафәа зегьы дара ибзианы ирдыруеит рхатәы бызшәа. Маҗзак угы еиҗыҗышәа иҗоу актәи акласс инаркны аҗыҗбатәи аҗынза аҗара зҗо, рьҗбьара иҗоуп ибзианы изхәо аҗсшәа, аха иҗоуп абызшәа дара иуадафәны изааиуаҗы. Хара хәшкол, аҗсуа школуп, убри аҗыза аҗагылазашәа хҗазҗо иахьатәи хәамҗоуп ухәар алшоит?!

**Шьарида Цсардиаҗа,
Цыҗаҗтәи абжьаратә школ
11-тәи акласс аҗафәы**

■ **«Уаф имбац, зейҗш Камлац, иҗышьатәу бызшәоуп - аҗсшәа» - хәа исуан атырқәа җарауаф, изныкымкәа Аҗсны иаҗахьаз аныкәафы Евлиа Челеби. Ари ахьыҗҗак саназхьыҗуа сара схафәы иаиуеит «Аҗышәала шәәажәала» - хәа сышыҗкәәа зегьы исахауа сҗаацаа раҗәақәа.**

Хәыҗы аахиҗьтәи урысшәала хәңәажәо еснаҗ аиҗабацаа иҗархәон: «Аҗышәала шәәажәала, хара хәҗсуаауп, аҗышәала хәмҗәажәар хьышәа хәҗыҗуеит» - хәа. Аха усқан схәыҗын, исзеилкаазо-

Зегьы ираҗһагылоу

мызт, аиҗабацаа аныкәамыз урысшәала хәиҗәажәон сашьҗеи сарей.

Уажәтәи аамҗазы сара ашкол салҗоит. Шьҗа сара издыруеит, еилыскаауеит, аҗышәала хәмҗәажәалар хьышәа шәҗҗыҗуа, иарада милаҗк аҗасабала хәшыҗыҗкәыҗыҗыло. Уажәы ахәыҗкәа урыс бызшәала маҗара иҗәажәоит. Зхәтәы бызшәа ззымдыруаҗы иҗоуп, аҗәажәара иаҗыҗхьашьоҗы дубап. Сара истахуп зегьы рхатәы бызшәала иҗәажәалар. Урысшәа маҗарала хәәажәо хәлагар, хьышәаҗы хәҗыҗуеит, хәдәкәеи хьҗабзкәеи хәеиҗкәырхом.

Аҗсуа бызшәа иахыа аҗагылазашәас иамоу Дәрыҗшьтәи абжьаратә школ акны еилыскаарц азы, слыҗәәажәеит хәшкол адиректор Рамфела Радион-иҗҗа Чамагәуа. Уи абас салхәоит: «Дәрыҗшьтәи абжьаратә школ акны аҗара зҗо ахәыҗкәа рхыҗхьазара есааира аҗеиҗанакуеит, 81-шык инадыркны 92-шык рҗынза бжьаратәла шыкә-

сык аҗара рҗоит. Иахыа аҗара зҗо рахьынҗә азә иоуп иаҗсуам.

Ахәтәы бызшәа хәлаҗәажәозар, еиҗа ауадафәра ахьыҗоу алаҗартәтә класскәа рҗны ауп. Аиҗабыратә класскәа рәы зегьы җсышәала иҗәажәоит. Аиҗабыратә класскәа раҗһаза ашкол ахь ианауауз, усқак рьбызшәа амхәара апроблема иҗказамызт. Аҗыхәтәантәи ашыҗкәкәа рзы ауп ахәыҗкәа рьбызшәа иаха ианыҗсыҗеа. Уи зыҗкәо ателкәеи агәҗҗкәеи роуп. Иара убасгы, афны ахәыҗы итаацаа урысшәала иаҗәажәозар кәлоит.

Сара аҗара ахысҗо Дәрыҗшьтәи абжьаратә школ акны имәаҗыҗеит аҗҗара, ашкол акны абызшәа ахьынзардыруа еилыскаарц азы. Излеилыскааз ала, ашкол акны 7-шык аҗышәала изәәажәозом. Урт аиҗкәыратәи акласскәа рҗны аҗара зҗо роуп. Аиҗабыратә класскәа рҗны аҗара зҗо рахьтә руазәк даҗсуазам, аха аҗсшәа еиликаауеит. Еҗыҗт зегьы ибзианы аҗышәала

иҗәажәоит.

Сгәаанагарала, ухатәы бызшәа, мызырц азы, аҗаацаа ахәыҗы дшыҗыҗуа ихәтәы бызшәала иаҗәажәозар ауп. Хәтәы бызшәала, уимаҗәажәалар, изхәыҗхьазара есааира иҗыҗкәҗахоит уи ахархәара. Убри акнытә, ахәыҗкәа, аҗаацаа, шәхәтәы бызшәала шәәажәала, шәәәыҗхьамшьалан, ухатәы бызшәа уҗәыҗыҗ, зегьы уҗәыҗуеит.

Сара аинтернет сьиткәа рҗны избейт абызшәа иазку, дараза сзырхьыҗы ахшыҗҗак, уи иахәоит абас: «Абызшәа ари ауаа рымәа злаҗыҗтәи ахсаала ауп, иара иахьнарбейт ауаа ахьынҗәи аз насгы иахьыҗо». Ииашаҗкыны хьышәа хҗоурых еиҗәнархоит, анафстәи хәмәаҗы иара хәамкәа иахзәаҗом.

Хьышәа алахьынҗа хара хнапы иануп, шака иара хәхьыҗауа аҗара, иаргы хара иҗахьыҗаалоит. Бызшәада – амилаҗ зыҗкалом.

**Самиа Барҗыҗҗа,
Дәрыҗшьтәи абжьаратә школ
11-тәи акласс аҗафәы**

«Отелло» аҗышәала, аҗсуа сҗенафәы

(Алҗарҗа)

«Аҗышәа ду змоу асҗена азҗацаа реиҗш ихәмарит аҗсуа драма артистҗәа» – азгәеиҗоит ахәаҗшәы И.Тусказе, абасгы аҗитҗоит – ирзеиҗгәасшәоит аринахьыҗы азхара, җхьаҗа аҗара, еиҗу ала ахәмарра». Ускан, 85 шыкәса уажәаҗхәа аҗсуа театр ашәаҗыҗылар аиҗы ианыҗшьртә ашәҗамҗа нзыҗыҗы аспектәкль «Отелло» аҗхьатәи ахәаҗшәа инадыркны гәахәара напейнҗкәара зҗыз ала изҗылаз инаскьаргоз артистҗәа, ирзыркуаз азеиҗгәашьарақәа хҗазара аҗоурых иреиҗу адаҗкәақәа ируакуп.

Аибашьра ашәҗахь аспектәкль 15 шыкәса җхьан еиҗш еиҗашәаҗыҗыҗылан, ақәыҗыҗылаҗәа Азиз Аҗрбей Шәарах җәҗалиеи ахәаҗшәа рзырхынхәра ныхәа дуны иҗкалеит. Иахарк, аҗар иреиуаз аинтелиҗенҗиа аспектәкль бжьарыҗыҗо-мызт, «уаха Отелло – Касланҗиа дыссирҗан» хәа даҗезнык ахәаҗшәа иазгәышәа еибьрхәон.

Уи аахыс аҗсуа театр абиҗарақәа зныкымкәа рәыҗсҗахьейт, абиҗараҗыҗхьазара рьхьз зьрзго аспектәкльқәа ртынхейт.

Лымкаала «Отелло» еиҗш иҗоу аспектәкль ахәаҗшәа неибейҗшны абзарзы ахьыҗрхәо, уи ареҗиссиорҗәа, артистҗәа рьхьз анырхамшәа – иҗегь иахәҗәалатәу, аҗҗара зҗаху иҗоуп.

Ажәалоуп, ахьҗыҗыҗа җшаазам, аспектәкль аҗреиҗера 1941 ш. март 4 рзы ишымәаҗысыз зьршәаҗауа. Иара убас аибашьра ашәҗахьтәи аспектәкль анемҗашәаҗыҗыҗылаз амза еилыҗгазам. Адраматурҗ Миха Лакрба ишәҗкәы «Очерки истории Абхазского театрального искусства» (фынҗә иҗыҗхьоу) иарбоуп 1955 ш. сентабр 15, даҗеаҗара ноиабр хәа арбоуп.

Даҗеакгы, хьыҗ инартәааны хәзаатгылаз агазет «Аҗсны Каҗшь» (1940 ш. март 12) ф-даҗкәк аспектәкль иазкны иҗыҗыҗы Дездемона лроль наззго хәа дарбоуп актриса Анна Цьргьениа (лфотосахьа аҗны). Аха уаха ус зыҗәлоу актриса уи ароль аҗы җьаргы дарбазам. Миха Лакрба атеатрҗәафы «Отелло» аибашьранзәтәи аспектәкль имбаҗкәан дҗкаларымызт, угыҗы ахәаа азыҗкаитом аҗалақәа реиҗшымра. Зегьынҗара ахьҗыҗыҗкәа рәы Дездемона лроль ихәмаруаз хәа иаадыруа (агазет «Аҗсны Каҗшь» алахамҗозар хзехьрхәоз актриса Анна Аргәын-Коношок лоуп. Аҗсуа сҗена аспектәкль ду хәа хмилиҗ аҗазара аҗоурых иазынхаз 85 шыкәса ахьҗра зьҗабаа адыз анахгәа-лахаршәо, урт ируазәку, раҗһаза Шеҗспир аҗышәала деиҗазгаз актиор, аиҗаҗо Иасон Чочуа сынҗә март азы диҗыҗтәи 115 шыкәса җит. Аҗсуа театр аҗхьатәи абиҗара ируазәкыз, аҗсуа бызшәа адуней аклассикәтә литература аиҗагарала изьрбейаз Иасон Чочуа «Отелло» ахьейтеиҗаз азы маҗара СССР ашәҗәыҗәәа Рейдгылахь дрыдыркылеит. Аҗыхәтәантәи имш аенынҗа бзи иибоз аус – иҗсҗазара здиҗаз аҗазареи аиҗагареи дьзәааҗсон.

**Иазирхиейт
Владимир Ахашба**

АПСНЫМЕДИА

Ареспубликатә хәынҗқарратә усхәартә «Аҗснымедиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҗел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҗыҗтәиҗы: Аҗсны, Аҗәа аҗ, Аҗәанба имәа, 9

Аредактор хәда
Ахра АНҚӘАБ

Агазет адҗала ифым астаҗиа ахә аредакҗиа иазшәазом. Агазет ахә-20 мааҗ.